

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Φ. ΚΑΡΑΤΖΕΝΗΣ

ΘΥΜΙΟ ΓΑΚΗΣ

ΚΑΙ Η ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑΣ

ΛΗΣΤΑΡΧΟΣ — ΕΘΝΙΚΟΣ ΗΡΩΣ

ΑΘΗΝΑΙ 1986

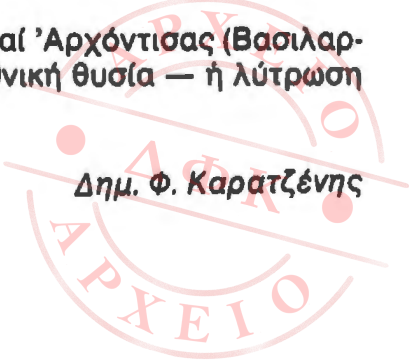
Είναι μία ιστορία που αρχίζει με μία συνταρακτική άπαγωγή, πρό εκατόν ετών στα βουνά της Πίνδου — τό Μέτσοβον — και που τελειώνει ύστερα από πολλά χρόνια σέ μία έθνική προσφορά μακριά, στό Παπαζλή της Μικράς 'Ασίας.

Ένας θρύλος που σάν ζωντανό παραμύθι ξαναζει άκόμα και σήμερα στίς διηγήσεις της 'Ηπείρου και ένας άλλος θρύλος που έρχεται σάν παραμύθι και αυτός από τίς διηγήσεις εκείνων που τόν έζησαν.

Είναι ή άπαγωγή της Βασίλισσας και 'Αρχόντισσας (Βασιλαρχόντισσας) Δούκως 'Αβέρωφ και ή έθνική θυσία — ή λύτρωση — του ληστήρχου Θύμιου Γάκη.

Άθηναι 3.2.1986

Δημ. Φ. Καρατζένης

Τὸ χωριὸ Μεσούντα "Αρτας εὐρίσκειται στ' ἀνατολικά πρὸς τὴν Θεσσαλίαν σύνορα τοῦ Νομοῦ καὶ ψηλὰ στὴ δεξιὰ πλευρὰ τοῦ ποταμοῦ Ἀχελώου. Οἱ κάτοικοί του ἀπὸ παλὰ χρόνια, ὅπως καὶ σήμερα, ἀπὸζοῦσαν ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν νευργία καὶ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν στὴν ὑλοτομία τῶν πολλῶν δασῶν τοῦ χωριοῦ των. Ὡς κτηνοτρόφοι τὸν χειμῶνα ὠδήγουν τὰ πρόβατά των εἰς τὰς χειμερινὰς βοσκὰς τῆς Ἀρναρνανίας καὶ ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν, ἀπὸ τοῦ Σπάρτου μέχρι τοῦ Ρίθιου καὶ Στάνου τῆς Ἀμφιλοχίας, συνήθεια σὰν παράδοση τῶν παλαιῶν οἰκογενειῶν τῆς Μεσούντας ποὺ παρατηρεῖται καὶ σήμερα ἀπὸ τοὺς κτηνοτρόφους τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ.

Στὰ βοσκοτόπια τοῦ χωριοῦ Στάνου κάθε χειμῶνα κατέβαινε μὲ τὸ ποίμνιόν του ὁ Μεσουντιᾶνος Βασιλῆιος Γάκης μὲ τὴν γυναῖκα του Εὐαγγελὴ καὶ τοὺς υἱοὺς του Νικόλαον, Γεώργιον καὶ τὴν μονάκριβη θυγατέρα του. Ἐκεῖ στοῦ Στάνου κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1859 ἢ 1860 ἐγεννήθη καὶ τέταρτο παιδί του, ὁ Θύμιος. Τὰ χρόνια περνοῦσαν μὲ τὴν συνήθειαν αὐτὴ καὶ κατὰ τὸ 1880 ὁ Θύμιος εἶναι πλέον ἄνδρας. Γύρω στὸν χρόνον αὐτὸν ἀπὸ κάποιαν παρεξήγησιν θίγουσιν τὴν ὑπόληψιν τῆς ἀδελφῆς του, ἐφόνευσε τὸν ὑπαίτιον τῆς προσβολῆς συγχωριανόν του καὶ ἡ πράξις του αὐτὴ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ χωριὸ του καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ ληστρικὸν βίον. Ἦταν ἡ ἐποχὴ ποὺ ὠργιάζε ἡ ληστεία

κοντὰ στὰ Ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα, τοῦ 1881, καὶ εὐκόλα θρῆκε συντρόφους μὲ τοὺς ὁποίους ἐπεδόθη εἰς ληστεῖες τόσον στὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος ὅσον καὶ στὸ γειτονικὸν τῆς Τουρκίας στὸ ὁποῖον εἰσέρχοντο ὅταν ἐπιέζοντο ἀπὸ τὰ ἐλληνικά ἀποσπάσματα.

Ἡ ὀρεινὴ περιοχὴ τοῦ Μετσόβου ἦτο εὐκόλον καὶ ἀσφαλὲς δι' αὐτοὺς καταφύγιον ὅταν ἀκολουθοῦντες τὸν ὀρεινὸν δασώδη ζυγὸν τῆς Πίνδου, μακρὰν τῶν ἀποσπασμάτων ἔφθανον μέχρις ἐκεῖ, ὅπου πάντοτε εὕρισκον ἀνθρώπους γιὰ νὰ τοὺς ὑπαθάλπου. Στὸ Μέτσοβο ὅμως παρ' ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν του κατέφευγον πολλοὶ ληστές ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, ἡ κοινωνικὴ ζωὴ του κυλοῦσε ἡσυχῇ καὶ ὁμαλᾷ. Καὶ τὸν χειμῶνα μὲ τοὺς ὀλίγους κατοίκους του καὶ τὸ καλοκαίρι ὅταν ἐπέστρεφον ἀπὸ τὰ ξένα οἱ ἀρχοντάδες γιὰ νὰ παραθερίσουν στὰ ἐπιθελητικὰ τότε καὶ σήμερα ἀρχοντικά των τίποτε δὲν διετάρασσε τὴν ἡσυχὴν ζωὴν του. Εἶχαν τὴν συνήθειαν, οἱ ἀρχοντάδες μεσημέρι - θράδου νὰ συγκεντρώνονται εἰς χωριστὰς συντροφίαν στὴν μικρὰν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ «Κουλτούκι» καὶ νὰ συζητοῦν τίς ἐμπειρίαι των. Στὶς συγκεντρώσεις αὐτὲς δὲν ἐλάμβανον μέρος οἱ μόνιμοι κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, Χειμωνιάτες, διὰ τὸν λόγον ὅτι αὐτοὶ εἶχαν ἄλλας ἀπασχολήσεις καὶ ἄλλα διαφέροντα.

Ἡ μὴ συμμετοχὴ στὶς στενὰς αὐτὰς συγκεντρώσεις τῶν ἀρχοντῶν ἐθίγε κάπως τὸν ἐγωϊσμὸν μερικῶν ἄλλων κατοίκων πάντως τοὺς πε-

ρισσοτέρους δὲν τοὺς ἐπείραζε οὔτε
στὰς προσωπικὰς τῶν σχέσεις μὲ
τοὺς ἄρχοντας οὔτε εἰς ἄλλα συμ-
φέροντά τῶν. Γι' αὐτὸ δὲν ἐσχολιά-
ζετο ἡ συνήθεια αὐτὴ οὔτε καὶ ἐχ-
θρότητα τοὺς ἐδημιούργει. Κάποια
ὅμως ἡμέρα τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ
1884, μιὰ παρέα ἀπὸ νεαροὺς, ἕνας
Ντάλλας ἀπὸ τὸ Μέτσοβον, ἕνας
Φλέγκας ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι πού ἦρ-
γάζετο ἐκεῖ καὶ ἄλλοι, συζητοῦσαν
καὶ ἔλεγον ὅτι δὲν τολμάει κανεὶς
ἀπὸ τοὺς ἄλλους κατοίκους τοῦ χω-
ριοῦ νὰ πλησιάσῃ τὸ «Κουλτούκι»
καὶ ὅτι ἐὰν τὸ ἐπιχειρήσῃ θὰ τὸν
διώξουν οἱ ἄρχοντάδες. Ὁ Φλέγκας
ὅμως θέλων μπροστὰ στοὺς φίλους
του νὰ δείξῃ τὸν παληκαρισμὸν του
καὶ ὅτι δὲν λογαριάζει κανέναν γρή-
γορα ἀπεσπάσθη ἀπὸ τὴν παρέα
του καὶ ἐπροχώρησε εἰς τὴν συντρο-
φιὰν τῶν Προυχόντων, ἐπέρασε δὲ
κοντὰ τῶν τόσο ἐπιδεικτικὰ πού ἐ-
σήμαινε ὅτι δὲν τοὺς ὑπολογίζει
ἔστω καὶ ὡς μεγαλυτέρους του. Δε-
δομένου δὲ ὅτι ἡ πορεία τὴν ὁποίαν
ἠκολούθησε δὲν μποροῦσε νὰ ἔχῃ
ἄλλον σκοπὸν παρὰ τὴν ἐπίδειξή
του ὡς ἀνθρώπου αἰσθάνοντος πε-
ριφρόνησιν πρὸς τοὺς μεγαλυτέρους
του, ἔκαμιν αἰσθησὶν στοὺς Πρού-
χοντας ὅποτε ὁ Νικόλαος Ἀθέρωφ
θυμωμένος ἐκάλεσε τὸν Φλέγκαν
νὰ πλησιάσῃ καὶ ὅταν ἐκεῖνος ὑπή-
κουσε, ὁ Ἀθέρωφ τὸν ἐρράπισε.
Προσβληθεὶς εἰς τὰ μάτια τῆς πα-
ρέας του, ὁ Φλέγκας πλήρης κακό-
τητος καὶ μίσους ἀπεμακρύνθη ἀ-
πειλῶν τὸν Ἀθέρωφ ὅτι «θὰ μοῦ τὸ
πληρώσῃ πολὺ ἀκριβὰ αὐτό». Τοῦ-
το ἀπετέλεσε τὴν ἀφορμήν, ἡ συν-

τροφία τοῦ Φλέγκα νὰ σκεφθῇ τὴν
ἐκδίκησιν καὶ τὴν ληστείαν. Ἰσως
τὰ αἷτια τῆς ἐκδικήσεως κατὰ τῶν
Ἀρχοντάδων νὰ ἐφώλιαζον ἀπὸ
πρὶν στὶς καρδιὰς ἐλαχίστων πάν-
τοτε, Μετσοβιτῶν, τὸ ράπισμα ὅμως
τοῦ Φλέγκα ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ πού
ώθησε τὴν συντροφία του νὰ ἔλθῃ
εἰς ἐπαφὴν μὲ τὶς συμμορίες πού
τριγύριζον τὴν περιοχὴν τοῦ Μετσό-
βου ὅταν κυνηγημένες εἰς τὸ ἐλλη-
νικὸν ἔδαφος, εἰσῆρχοντο εἰς τὸ
Τουρκικὸν γιὰ ἀσφάλειαν. Καὶ μιὰ
τοιαύτη συμμορία ἀκουστὴ στὴν πε-
ριοχὴ ἦταν τοῦ Θύμιου Γάκη, ἀπο-
τελουμένη ἀπὸ 7—8 νέους ἄνδρας.
Ἔτσι ὁ Φλέγκας καὶ Γεώργιος
Ντάλλας ἐπροχώρησαν εἰς ἐκτέλε-
σιν τοῦ σχεδίου, τὸ ὁποῖον, ἐκτὸς
τῆς ἐκδικήσεως θὰ ἀπέφερε εἰς αὐ-
τοὺς καὶ οἰκονομικὰ ὀφέλη.

Συνητητήθησαν μὲ τὸν Θύμιον Γά-
κην καὶ ἐντὸς ὀλίγου κατεστρώθη
τὸ σχέδιον ἀπαγωγῆς τῆς μονάκρι-
θης θυγατρὸς τοῦ Ν. Ἀθέρωφ, τῆς
Δούκως, ἡ ὁποία τότε σύντομα εἶχε
ὑπανδρευθῇ τὸν Στέργιο Τζουανό-
πουλον. Τὴν πρότασιν τοῦ Φλέγκα—
Ντάλλα ὁ Θύμιος Γάκης προθύμως
ἐδέχθη γιατί παρουσιάζοντο πρόσω-
πα ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ χωριὸ νὰ βοηθή-
σουν τὴν διάπραξιν τῆς ληστείας.
Διευκολύνοντο οἱ λησταὶ στὶς λη-
στεῖς τῶν ὅταν εἶχαν τέτοιους ἀν-
θρώπους, ἐδυσκολεύοντο δὲ πολὺ ὅ-
ταν δὲν εἶχαν.

Ἡ συμμορία τοῦ Θύμιου Γάκη τὴν
ἐποχὴν ἐκείνην ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν
ἴδιον, ἕναν Κουρκούταν ἀπὸ τὴν
Σεκλίσταν (Ἑλλάτη) Νομοῦ Ἀρτης,
ἕναν Κουτσούκαλην, τὸ δεκαενναε-

μόνο τασκέρια γιρίζουν».¹

Με την συμμορίαν του Θύμιου Γάκη φαίνεται ότι συνέπραξεν εις την ληστείαν αὐτήν καὶ ὁ λήσταρχος τῆς ἐποχῆς Βαγγέλης Τάκης, ὁ Μετσοβίτης Ντάλλας, ὁ Φλέγκας ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, καὶ ἕνας Στρατῆς ἀπὸ τὴν Μυτιλήνην ποὺ εἶχε διατελέσει κατὰ τὸ παρελθόν Ἀστυνοκὸς κλητῆρας στὸ Μέτσοβο.

Ὅπως διηγεῖτο ἀργότερα στὴν Ἄρταν ὁ Βασίλειος Τσέλιος, αὐτὸς νεαρὸς τότε, τὰ δύο ζεύγη Τζουανπούλου καὶ Καραγιάννη κατὰ συνήθειάν των, ἐξῆλθον τὴν ἡμέραν τῆς ἀπαγωγῆς εἰς περίπατον ὀλίγον ἔξω τοῦ Μετσόβου. Κατ' ἐντολὴν τοῦ Θύμιου Γάκη ὁ Τσέλιος ἐνεφανίσθη μπροστὰ ἀπὸ τὰ δύο ζεύγη, πονῶν δῆθεν ἀπὸ πτώσιν εἰς παρακειμένην κατωφέρειαν τὴν ὁποίαν ἐβάδιζε, μὲ σκοπὸν νὰ ἀπασχολήσῃ τὰ νεαρὰ ζευγάρια καὶ δώσῃ καιρὸν εἰς τὴν συμμορίαν νὰ πλησιάσῃ. Πράγματι οἱ Τζουανπούλος καὶ Καραγιάννης ἔδειξαν ἐνδιαφέρον καὶ συμπόνειαν γιὰ τὸν Τσέλιον καὶ ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ τοῦ παράσχουν καὶ ἄλλην σχετικὴν βοήθειαν. Ἐπὶ ἐδόθη καιρὸς νὰ φθάσῃ ἡ συμμορία καὶ νὰ ἀπαγάγῃ τὰς δύο γυναῖκας.

Ὁ ἐκ Μετσόβου λαϊκὸς ζωγράφος ἐσχεδίασε εἰς πίνακα ζωγραφικῆς ὅπως ἐφαινόσθῃ τὴν ἀπαγωγὴν ὅπου εἰς τὸ κέντρον τοῦ πίνακος εἰκονίζεται ὁ Θύμιος Γάκης.

1. Κουλάκης τοῦ Χάλη ἐλέγετο στὸ Μέτσοβο ὁ Νικόλαος Μιχαήλ Ἀθέρωφ.

Ὅταν ἐγνώσθῃ ἡ ἀπαγωγή τῶν δύο γυναικῶν ἐκινήτοποιήθησαν τουρκικὰ ἀποσπάσματα πρὸς καταδίωξιν τῆς συμμορίας. Ὁ Θύμιος Γάκης ὁμως ὠδήγησε τὰς αἰχμαλώτους μακρὰν τοῦ Μετσόβου, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Περτουλίου Τρικάλων ὅπου εἶχε γνωστοὺς ἀλλὰ δὲν ἦτο μακριὰ καὶ τὸ χωριὸ τοῦ ἡ Μεσούντα. Ὅταν τὴν ἴδια ἡμέρα τῆς ἀπαγωγῆς ἡ συμμορία ἀπεμακρύνθη τοῦ Μετσόβου μὲ ποιμένα τινὰ τῆς περιοχῆς, ὁ Θύμιος Γάκης ἔστειλε γράμμα στὸν Νικ. Ἀθέρωφ ζητῶν λύτρα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δύο γυναικῶν καὶ διὰ μὲν τὴν Δούκω «τὸ θάρος τῆς Δούκως εἰς χρυσὸν καὶ τῆς Λενοούσιως Γεωργίου Καραγιάννη εἰς ἀσῆμι».

Αἱ οἰκογένειες τῶν δύο ἀπαχθεισῶν ἀμέσως ἐκινήτοποιήθησαν διὰ τὴν συγκέντρωσιν λύτρων. Στὴν Θεσσαλίαν ὁ Ἀθέρωφ εἶχε μεγάλα τσιφλίκια καὶ στὰ Γιάννινα πολλές γνωριμίες. Δὲν εἶχε τὰ ποσὰ τῶν λύτρων πρόχειρα καὶ ἔστειλε τὸν Σέργιον Βράκαν, ἄνθρωπον τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ποὺ τὸν εἶχε πολλὰ χρόνια ἐπιστάτην στὰ κτήματα, εἰς τὰ Γιάννινα, Καρδίτσα καὶ Τρίκαλα, γιὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὸ ποσὸν τῆς ἐξαγορᾶς. Ὁ Νικ. Ἀθέρωφ ἔχαιρε μεγάλης ἐκτιμήσεως καὶ ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν Ἠπειρον ὅσον καὶ στὴν Θεσσαλίαν καὶ δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ συγκεντρώσῃ τὸ ποσόν. Καὶ ὅταν τοῦτο συνεκεντρώθη, τὴν 17ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀπαγωγῆς, οἱ Νικόλαος Μήτσιος καὶ Κυριᾶκος Τέτσιος ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ τοῦ Ἀθέρωφ, ἐφόρτωσαν εἰς ἔ-

να μουλάρει τὰ λύτρα καὶ ἐκίνησαν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν δύο γυναικῶν. Ἐν τῷ μεταξύ εἰδοποιήθη ἡ συμμορία καὶ ἐπλησίασε πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ Μετσόβου, ὅπου οἱ μεταφέροντες τὴν ἐξαγορὰν τὴν συνήντησαν εἰς τὴν θέσιν «Βάλια Κάλτα» καὶ παρέδωσαν διὰ μὲν τὴν Δούκω χρυσᾶς Ὁθωμανικὰς λίρας 6500 κατ' ἄλλους 7000, διὰ δὲ τὴν Ἑλένην Καραγιάννην 400.

Κατὰ τὸν Βασ. Σκαφιδᾶν ὁ Νικ. Μήτσιος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἐμέτρησε μίαν πρὸς μίαν τις λίρες εἰς τὸν Θύμιον Γάκην, ὅστις, ἀφοῦ τις ἐζύγισεν εἰς εἰδικὴν ζυγαριὰν καὶ εὑρεν ἀπὸ τὸ ὅλον ποσὸν περὶ τὰς 30 λιποβαρεῖς τὰς ἐπέστρεψε, ὑποχρεώνοντας τὸν Ἀθέρωφ νὰ τὰς ἀντικαταστήσῃ ὅπως καὶ ἔγινε. Ἡ πληροφορία αὕτη τοῦ Σκαφιδᾶ δὲν νομίζω νὰ ἀληθεύῃ, γιατί ὅταν ἡ συμμορία ἔβαλε στὸ χέρι ἓνα τόσον μεγάλο ποσὸν θὰ ἐφρόντιζε νὰ ἀπομακρυνθῇ τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ Μετσόβου ὅπου δὲν ἔλλειπον τὰ τουρκικὰ ἀποσπάσματα. Ἄλλως τε ἡ διαφορὰ τῶν 30 λιποβαρῶν λιρῶν πρὸς τὰς ἀκεραίας ἦτο ἀσήμαντος ὥστε νὰ μὴ δικαιολογεῖ καθυστέρησιν. Ἐτσι ἀπελευθερώθησαν αἱ δύο γυναῖκες Δούκω Ἀθέρωφ (Βασίλισσα καὶ Ἀρχόντισσα) καὶ ἡ Ἑλένη Γεωργ. Καραγιάννη καὶ ἐπέστρεψαν στοὺς ἰδιόκους των.

Ἡ περιπέτεια τῆς Εὐδοκίας Νικ. Ἀθέρωφ συνεκλόνησε τὴν Ἡπειρον καὶ Θεσσαλίαν καὶ ἡ λαϊκὴ Μοῦσα μὲ τὸ κάτωθι τραγούδι ἀπεθανάτισε τὴν περιπέτειάν της:

Δὲν εἶναι κρίμα καὶ ἄδικο δὲν εἶναι
κι' ἁμαρτία
νᾶναι ἡ Βασίλῳ σ' ἐρημιὰ σὲ κλέφτικα λημέρια;
νὰ στρώνῃ μπάτσες' στρώματα
καὶ ὀξυὲς προσκεφαλάρια;
Τάκο Βαγγέλης τὴν ρωτᾷ καὶ τὴ
συχοξετάζει
καὶ ὁ Θύμιος Γάκης στὸ πλευρὸ
σιγὰ τὴν κουβεντιάζει:
—Σήκω Βασίλῳ μ' κι' ἔφεξε κι'
πάει ἡ πούλια γιόμα
σήκω νὰ πάρῃς τὸν καφέ νὰ γκέψῃς'
παξιμάδι
νὰ σοῦ περάσῃ ὁ καὺμός νὰ φύγῃ
ἡ στεναχώρια
κι' ἡ ξαγορά μας ἔρχεται σὲ μούλα
φορτωμένη.

Ἐνα ἄλλο δημοτικὸ τραγούδι διέσωσε ὁ ἴδιος Μετσοβίτης ζωγράφος Στέργιος Τσίμπας:

Τρεῖς περδικούλες κάθονταν, ψηλά
στὴν Τσούκα Ρόσια
ἡ μιὰ τηράει τὰ Γιάννινα καὶ ἄλλῃ
τὸ Ζαγόρι
κι' τρίτη ἡ μικρότερη στ' Ἀμίντσιου
τὸ λέει:
—Στὸν Ἀηγιώργη Δούκω μου στή
Γκούρα νὰ μὴ θγῇτε
ἀκαρτερεῖ ἡ κλεφτουργιά Δούκω
κυρά Δούκω μου,
Τακοβαγγέλης καρτερεῖ μαζί καὶ
Θυμιογάκης.
Τὴν προδοσιὰ τὴν ἔκαμε Δούκω
κυρά Δούκω μου
ὁ Γεῶργο Ντάλλας σ' ἔδωκε αὐ-

1. Μπάτσες = τὰ θελονοειδῆ φύλλα ἀπὸ τὰ ἔλατα.

2. Νὰ γκέψῃς = νὰ θουτήξῃς.

τὸς σὲ πρόδωσε.
Ἦταν μιά μέρα πίσημη, μία γιορ-
τὴ μεγάλη
ὅλος ὁ κόσμος στὸ χορὸ ὅλοι μι-
κροὶ μεγάλοι.
Κι' ἡ Δούκω τότες ἔβγαине μαζί
μὲ τὴ Λενούσιω
κατὰ τὴ Γκούρα τράβηξαν πέρα
κατὰ τὶς μπάλτες
κι' οἱ κλέφτες τὴν ἀγνάντευαν
ψηλὰ ἀπὸ τὰ Ἀλούνια.
Στάχτη ἀπάνω ἔρριξαν ἀντάρα
καὶ ντουμάνια
τὴ Δούκω τότε ἄρπαξαν μαζί μὲ
τὴ Λενούσιω.

Ἰδιαίτερα μέτρα διὰ τὴν προφύ-
λαξιν τῶν δύο γυναικῶν ἔλαθεν ὁ
Θύμιο Γάκης κατὰ τὴν παραμο-
νὴν εἰς τὰ λημέρια τῆς συμμορίας.

Ὅπως διηγεῖτο ὁ Ζαρνίκος, κά-
ποια νύκτα ἕνας ἀπὸ τοὺς φύλα-
κες τῶν αἰχμαλώτων ἀπεπειράθη
νὰ κακοποιήσῃ τὴν Δούκω. Λέγε-
ται ὅτι ἦτο ὁ Φλέγκας. Τοῦτο μα-
θὼν ὁ Θύμιο Γάκης ἐξεμάνη τό-
σον ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ λυντσάρῃ
τὸν Φλέγκαν καὶ ἔκτοτε ἀνέθεσε μο-
νίμως τὴν φύλαξιν τῶν δύο γυναι-
κῶν εἰς αὐτόν, τὸν Γρηγ. Ζαρνί-
κον. Μετὰ τὴν καταβολὴν τῶν λύ-
τρων, εἰς τὸν ἴδιον ἀνέθεσε τὴν συ-
νοδείαν τῶν δύο γυναικῶν μέχρι
τῆς πόλεως Τρικάλων ὅπου τὰς πα-
ρέλαθον ἄνθρωποι τοῦ Ἀθέρωφ.
Ἡ Δούκω, ὅπως ἀφηγήθη ὁ Ζαρ-
νίκος, τὸν εὐχαρίστησε διὰ τὴν ἁ-
ψογὴ συμπεριφορὰν του, ἀπέναντι
τῆς, καὶ τοῦ ὑπεσχέθη ὅτι κάποτε
θὰ εὔρῃ τὸν τρόπον νὰ τὸ ἀνταμεί-
ψῃ.

Ὁ Θύμιο Γάκης διέπραξε μὲ τὴν

συμμορίαν καὶ πολλὰς ἄλλας λη-
στείας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος
ὁπότε ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δι'
ὅλας αὐτάς τὸν ἐπεκήρυξε καὶ ἔλα-
βε μέτρα ἐντατικὰ διὰ τὴν κατα-
δίωξιν του.

Τὸ Διάταγμα τῆς ἐπικηρύξεως
ἔχει ὡς ἀκολουθῶς.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΝΟΜΟ- ΤΕΛΕΣΤΙΚΟΝ

Περὶ ἐπικηρύξεως ληστοῦ Εὐθυμί-
ου Γάκη

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ Α'

Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων

Λαθόντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπὸ 18 Ἰ-
ουλίου ἐ.ἐ. ἐκθεσιν τοῦ Νομάρχου,
Εἰσαγγελέως καὶ Μοιράρχου Τρι-
κάλων, ἀποφαινομένων ὑπὲρ τῆς
ἐπικηρύξεως ληστοῦ, τοῦ ἐκ τοῦ
χωρίου Μουσούντας τοῦ Δήμου Τε-
τραφυλλίας τοῦ Νομοῦ Ἀρτης Εὐ-
θυμίου Γάκη, καθ' οὗ κατηγορου-
μένου ἐκ συστάσεως μετ' ἄλλων ἐπὶ
ληστείας διαπραχθείσας κατὰ τὰ
ἔτη 1886, 1887 καὶ 1891 ἐξεδόθη
ἐνταλμα τοῦ ἀνακίτου· καὶ
Δυνάμει τοῦ ἀρθροῦ 1 καὶ 12 τοῦ
ἀπὸ 27 Φεβρουαρίου 1871 ΤΟΔ νό-
μου περὶ καταδιώξεως τῆς ληστεί-
ας τεθέντος προσωρινῶς εἰς ἐνέρ-
γειαν διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Μαΐου ἐ.ἐ.
διατάγματος Ἡμῶν.

Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἡμετέρου
ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Ὑπουργοῦ
Ἐπικηρύσσομεν ληστήν τὸν εἰρημέ-
νον Εὐθύμιον Γάκην.

Προσδιορίζομεν χρηματικὴν ἀμοι-
βὴν ἐπὶ μὲν τῇ ἀποτελεσματικῇ κα-
ταδείξει τοῦ μέρους τῆς ὑποκρύψε-
ως αὐτοῦ δραχμὰς ἑξακοσίας ἐπὶ
δὲ συλλήψει ἢ τῷ φόνῳ αὐτοῦ δραχ-

μάς χιλίας (1000). Ἐπιτρέπομεν τὴν πληρωμὴν ἀμφοτέρων τῶν ἀμοιβῶν ἔάν τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἢ τὰ αὐτὰ πρόσωπα ἐνήργησαν πρὸς ἀνακάλυψιν τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἀπεκρύπτετο καὶ πρὸς τὴν σύλληψιν ἢ τὸν φόνον αὐτοῦ.

Ἀναθέτομεν εἰς τὸν αὐτὸν Ὑπουργὸν τὴν δημοσίευσιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Ἡμῶν διατάγματος.

Ἐν Τατοίῳ τῇ 30 Ἰουλίου 1893

Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως

Ὁ Ἀντιβασιλεὺς

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν

Δ. Γ. ΡΑΛΛΗΣ

Καταδιωκόμενος συνεχῶς ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα ὁ Θύμιος Γάκης ἀπεφάσισε νὰ ἀπομακρυνθῇ πέραν τῆς Ἑλλάδος καὶ βοηθούμενος ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν οἰκογένειαν Χατζηγάκη, τοῦ Περτουλίου Τρικάλων, ντυμένος γυναικεῖα ροῦχα ἐφυγαδεύθη κατὰ τὸ ἔτος 1892 εἰς τὴν Σμύρνην τῆς Μ. Ἀσίας. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπροχώρησε εἰς τὸ ἔσωτερικὸν καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως εἰς τὸ χωρίον Παπαζλῆ (σήμερον Χατζαλῆ) τῆς Μαγνησίας, ὅπου ἠγόρασε ἀρκετῆς ἐκτάσεως κτήματα, ἔκτισε οἰκίαν, ἤνοιξε δὲ καὶ κατάστημα τροφίμων καὶ ἄλλων εἰδῶν γενικοῦ ἐμπορίου.

Γρήγορα ἐτιμήθη παρὰ τῶν κατοίκων μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Γεώργιος καὶ κατὰ τὸν ἐπόμενον χρόνον τῆς ἐκεῖ ἀφίξεως — τὸ 1893 — ἐνυμφεύθη τὴν Εὐαγγελίαν Παν. Κλάρα, Προέδρου τῆς Κοινότητος Παπαζλῆ καὶ ἀποίκου ἐξ Ἀρκαδίας τῆς Πελοποννήσου. Καὶ ἐνῶ ἡ ζωὴ του ἔτρεχε ἡ-

ρεμῇ, ἕναν χρόνον μετὰ τὸν γάμον τοῦ ἀπὸ ἑνὸς βοηθὸν τοῦ εἰς τὰ κτήματα ἐπροδόθη τὸ ληστρικὸν παρελθὼν τοῦ εἰς τοὺς Τούρκους καὶ συλληφθεὶς μετήχθη εἰς Ἰωάννινα ὅπου ὕστερα ἀπὸ ἀνακρίσεις ἀπεκαλύφθη πλήρως ἡ ὑπόθεσις τῆς ληστείας τῆς Δούκως Ἀθέρωφ καὶ εἰσήχθη νὰ δικασθῇ εἰς τὸ ἐκεῖ Τουρκικὸν Δικαστήριον.

Μαζὶ μὲ τὸν Θύμιον Γάκην ἐδικάζετο καὶ ὁ Βασίλειος Τσέλιος ὡς καὶ ἄλλα μέλη τῆς συμμορίας, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων δὲν εἶναι γνωστά, τὰ ὁποῖα συλληφθέντα εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶχον, θάσει τῆς συνθήκης εἰρήνης μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, τοῦ 1881, ἐκδοθῇ εἰς τὰς Τουρκικὰς Ἀρχὰς τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ κατηγορία ἡ ὁποία ἐθάρυνε τοὺς ληστὰς ἦτο θαρεία καὶ λόγῳ τῆς μορφῆς τῆς ληστείας, ὡς διαπραχθείσης εἰς δημοσίαν ὁδὸν ἄλλὰ καὶ λόγῳ ἀπηχίσεως τοῦ ὀνόματος τῆς παθούσης κόρης τοῦ προύχοντα Ἀθέρωφ προεβλέπετο δὲ ἀπὸ τὸν νόμον ἡ ποινὴ τοῦ θανάτου.

Κατὰ τὴν δίκην ἐκλήθησαν νὰ καταθέσουν πολλοὶ κάτοικοι τοῦ Μετσόθου ὡς καὶ οἰκεῖοι τῶν δύο ἀπαχθεισῶν γυναικῶν. Πρῶτη ἐξητάσθη ἡ Δούκω Ἀθέρωφ (Βασίλισσα καὶ Ἀρχόντισσα ὅπως τὴν θέλει τὸ Δημοτικὸν Τραγούδι) ἡ ὁποία εἰς τὸ τέλος τῆς καταθέσεως τῆς παρεκάλεσε τὸ Δικαστήριον νὰ τοῦ χαρισθῇ τὸ κεφάλι ἐπειδὴ κατὰ τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας ὁ Θύμιος Γάκης τῆς ἐπροσπάτευσεν τὴν τιμὴν της. Ὁ δεκαεννεαετὴς Βασίλειος Τσέλιος εἶχε ἐνηλικιωθῇ, ἡ-

το κατὰ τὸν χρόνον τῆς δίκης ἕως 30 ἔτων, ἔτρεφε μύστικα, γενειάδα, καὶ λόγῳ τῆς ὠριμότητος ὡς ἀνδρὸς πλέον ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ληστείας ποὺ ἦτο μειράκιον, ἔκαμε τὴν Δούκω νὰ ἀμφιβάλλῃ διὰ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν ἀπαγωγὴν της. Ἔτσι ἐξήγει τὴν ἀμφιβολίαν τῆς Δούκως ὁ Βασίλειος Τσέλιος. Μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Τουρκικοῦ Δικαστηρίου, ὁ Τσέλιος ἀπηλλάγη ὁ δὲ Θύμιος Γάκης καταδικασθεὶς εἰς ἑσθία δεσμὰ μετεφέρθη εἰς τὰς φυλακάς Μπουντρούμ Ἀλικαρνασσοῦ ὡς θαρυποινίτης. Ἐπέρασε ἀρκετὰ χρόνια εἰς τὰς φυλακάς ἀλλὰ κατὰ τὸ 1908 μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Νεοτούρκων καὶ τὸ ἰσχύσαν νέον Σύνταγμα ἐδόθη χάρις εἰς πολλοὺς καταδίκους καὶ ἔτσι ὁ Θύμιος Γάκης ἀπεφυλακίσθη καὶ συνέχισε τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν του εἰς τὸ Παπαζλῆ.

Μάϊος 1919. Τμῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ποὺ εἶχε ἀποβιθασθῇ εἰς τὴν Σμύρνην ἐπροχώρησε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Παπαζλῆ κατοικούμενον ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ Ἑλλήνων. Ὁ ἐνθουσιασμός, τὰ δάκρυα καὶ οἱ χαρὲς τῶν κατοίκων κατὰ τὴν ἱστορικὴν γι' αὐτοὺς τοῦ στρατιωτικοῦ Τμήματος εἰσοδὸν στοῦ χωριοῦ δὲν περιγράφονται. Τὸ τμῆμα αὐτὸ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπέστρεψε στὴν Μαγνησίαν ἀφοῦ στοῦ Παπαζλῆ ἀφῆκε φρουρὰν ἐκ δέκα στρατιωτῶν.

Τὰ γύρω ἀπὸ τὸ Παπαζλῆ χωριὰ ἦσαν τουρκικὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ὀλιγάριθμος φρουρὰ ὅσον καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Παπαζλῆ εἰς κάθε στιγμή ἐκινδύνευε ἀπὸ ἀτάκτους Τούρ-

κους ἐνόπλους, τοὺς Τσέτες. Ὁ Θύμιος Γάκης, ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν κατοίκων ἀνέλαβον τὸ ἔργον τοῦ σχηματισμοῦ περιπολιῶν αἱ ὁποῖαι νύκτα καὶ ἡμέραν ἐνισχύοντες τὴν φρουρὰν ἐφύλασσον τὸ χωριὸ ἀπὸ ἐπιδρομὰς τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ περιπολίες αὐτὲς εἶχον συγκρουσθῇ ἐπανειλημμένως μὲ τοὺς ἐπιδρομεῖς εἰς μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθη ὁ Θύμιος Γάκης. Εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν περιπολιῶν εἶχε πάντοτε τὴν πρωτοβουλίαν ὁ Θύμιος Γάκης καὶ ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν ἀσφάλειαν τῶν ὁδῶν τὴν ὁποίαν τόσον ἀνάγκην εἶχαν τὰ ἑλληνικὰ τμήματα ὑπῆρξεν μιά ἐθνικὴ προσφορά του. Ὅταν δὲ ἐγνώσθη ἡ προηγούμενη του ζωὴ ὡς ληστάρχου στὴν Ἑλλάδα ἡ συγκίνησις ἐκ τοῦ ἡρωικοῦ του θανάτου πῆρε τὸν δρόμον τοῦ θρύλου.

Ἐδῶ ἂς ἀκολουθήσῃ, ἡ διήγησις τοῦ ταγματάρχου τοῦ Πυροβολικοῦ Β. Ἀσημάκη ἀπὸ τὸ βιβλίον του: «Γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς Πατρίδος» καὶ ἀπὸ τὸ κεφάλαιον ποὺ φέρει τὸν τίτλον: «Ὁ Θύμιος Γάκης» καὶ «ἀφιερώνεται στὸν μετανοήσαντα λήσταρχον καὶ στοὺς λεβέντες παληκαράδες δέκα καθαλάριδες τοῦ 3ου Ἰππικοῦ».¹

«Ὅταν στίς ἀρχὰς Ἰουνίου (1919) τὸ Σύνταγμά μου, τὸ 3ον Ἰππικὸν ἐφθασε στὴ Μαγνησίαν ἔστειλε μίαν ἴλη γιὰ ἀναγνώριση. Ἡ ἴλη ἐπειδὴ τίποτε ὑποπτό δὲν εὕρηκε, εἶχεν ὁμῶς πληροφορίες ὅτι πάντοτε πρέπει νὰ φοβούμεθα ἐπιδρομὴν τῶν

1: Ἐκδόσις Ἀθῆναι 1931.

Τσετῶν, ἀφῆκε ἐννέα ἱππεῖς μὲ ἕναν
λοχία στὸ Παπαζλή, τὸ ὁποῖον ἦτο
τὸ πλεόν μακρυνὸ χωριό. Μέσα
στοὺς ἱππεῖς αὐτοὺς ἤμουν κι' ἐγώ.
Εἴκοσι μέρες περνούσαμε θεῖα. Οἱ
κάτοικοι φύλαγαν τὴν νύκτα σκο-
ποὶ καὶ ἡμεῖς τὴν ἡμέραν ἐθγαίνα-
με περιπολία ἐφιπποὶ στὴν πεδιά-
δα. Ἐπερνούσαμε ὡσάν ἀρχοντά-
δες. Τὸ συσσίτιο μὸλις καταδεχόμε-
θα νὰ τὸ τιμήσωμε. Οἱ χωριανοὶ
μᾶς ἐπεριποιοῦντο σὰν παιδιὰ των
καὶ ἐμᾶς καὶ τὰ ἄλογά μας. Παρέα
μας τακτική εἶχαμε τὸν παπᾶ τοῦ
χωριοῦ ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ δάσκαλος
καὶ τὸ Θύμιο Γάκη.

— Ποιόν Θύμιο Γάκη διέκοψε ὁ
μπάρμπα Κώστας ὁ Τραῆς. Τὸ λη-
στή πού ἐσκλάβωσε τὰ παληὰ χρό-
νια τὴν ἀδελφή τοῦ Ἀθέρωφ;

—Ναί, ἀθάνατε μπάρμπα Κώστα,
αὐτὸν τὸν ἴδιον πού λέγει καὶ τὸ
τραγοῦδι:

Δέν εἶναι κρῖμα κι' ἄδικο δέν εἶ-
ναι κι' ἁμαρτία

Νάν' ἡ Βασίλω σ' ἐρημιά, σέ κλέ-
φτικα λιμέρια

Κι' ὁ Θύμιο Γάκης φώναξε κι' ὁ
Θύμιο Γάκης λέει:

Ξύπνα Βασίλω μου κι' ἐφεξε, ξύ-
πνα καὶ πάει γιόμα

κι' ἡ ξαγορά μᾶς ἐρχεται μουλά-
λάρια φορτωμένα.

Ὁ Θύμιο Γάκης ἦταν ὁ ἴδιος αὐ-
τὸς ὁ παλαιὸς ληστής ὁ ὁποῖος ἀ-
φοῦ ἔκανε πάνω ἀπὸ 15 χρόνια στὰ
μπουδρούμια τῶν φυλακῶν τῆς
Σμύρνης, ἦλθε στὸ χωριὸ παντρεύ-
τηκε καὶ ἐζοῦσε ἡσυχὰ πιά καὶ τί-
μια. Μόνον πού δέν ἔβλεπε πλεόν
καλά, διότι ὅσα χρόνια ἔμεινε στίς

φυλακές δέν εἶδε οὔτε ἀχτίδα οὔτε
τὴ λάμψη καὶ τοῦ ἡλίου.

Ἔνα πρωὶ στίς 14 Ἰουλίου (πρά-
γματι στίς 11 Ἰουλίου 1919) θυμοῦ-
μαι ἀπὸ τίς 3 τὸ πρωὶ ἀκούσαμε πυ-
κνοὺς πυροβολισμούς. Ὅλο τὸ χω-
ριὸ ἀνάστατο. Οἱ ἄνδρες ἔδραξαν
τὰ ὅπλα καὶ αἱ γυναῖκες ἐκατέβα-
ζαν τὰ παιδιὰ στὰ ὑπόγεια καὶ τὰ
ἐξησφάλιζον ἐκεῖ, ὅπως μποροῦσαν.
Ὅσα σπίτια ἄμως ἦσαν στὴν ἄκρη
τοῦ χωριοῦ ἦταν ἐπικίνδυνα καὶ οἱ
κάτοικοί τους ἐμαζεῦοντο πρὸς τὸ
κέντρο πρὸς τὰ σπίτια δηλ. ποῦχαν
πιὸ χονδρὺς τοίχους.

Ὅλοι, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παι-
διὰ ἐκατάλαθαν ἀμέσως ὅτι οἱ Τσε-
τες εἶχαν κυκλώσει τὸ χωριὸ κι' ὅ-
λοι μὲ μιὰ γνώμη ἀπεφάσισαν νὰ ἀ-
μυνθοῦν ὡς τὸν τελευταῖον. Ἐγνώ-
ριζον καλὰ ὅτι χάρι δέν εἶχαν νὰ
περιμένουν ἀπὸ τὰ αἰμοθόρα αὐτὰ
θηρία. Τὸ χωριὸ ἦταν πλούσιο, ὁ
θερισμὸς καὶ τὸ ἀλώνισμα εἶχε τε-
λειώσει καὶ τὰ γεννήματα εἶχαν ἀ-
ποθηκευθῇ. Δυὸ χιλιάδες Τσέτες
μᾶς εἶχαν περικυκλωμένους. Ἀλ-
λους ὠδήγησε τὸ μῖσος καὶ ἡ μα-
νία γιὰ τὴ σφαγὴ ἐναντίον τοῦ χω-
ριοῦ, ἄλλους ἡ πλεονεξία γιὰ νὰ
ληστεύσουν καὶ τοὺς πιὸ ἀγρίους
καὶ αἰμοθόρους ἡ ἀτιμὴ ἐπιθυμία ν'
ἀρπάξουν τὰ κορίτσια καὶ τίς γυ-
ναῖκες σκοτώνοντας τὰ ἀγόρια καὶ
τοὺς ἄνδρες. Μὰ οἱ Παπαζλιῶτες
πού καὶ ἄλλη φορὰ εἶχαν ἀποκρού-
σει τὰ αἰμοθόρα αὐτὰ θηρία, δέν
τάχασαν. Ὡς πού νὰθγοῦμε ἐμεῖς
ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, πού κοιμώμαστε
καὶ νὰ φθάσωμε στὸ κέντρο τοῦ
χωριοῦ ἀπὸ γωνία σὲ γωνία γιατί

οί σφαῖρες ἔσχιζαν σάν δαιμονισμένες τὸν ἀέρα, μ' ὅλον ὅτι ἦταν νύκτα· ἀκόμα αὐτοὶ εἶχαν ἐτοιμασθῇ κιόλας.

Μὰ οἱ δυστύχησιμένοι μόνον ἐβδομήντα ὅπλα καπώρθωσαν νὰ παρουσιάσουν καὶ αὐτὰ σὲ κακὰ χάλια, ὅπως τὰ εἶχαν κρυμμένα ἀπὸ τὸν φόβον τῶν Τούρκων τύσα χρόνια. Ἐβδομήντα καὶ δέκα τὰ δικά μας ὀγδόντα, ἐνῶ οἱ Τσέτες ἦσαν πάνου ἀπὸ δυὸ χιλιάδες. Δηλαδή θὰ πολεμούσαμε ἕνας πρὸς εἴκοσι πέντε. Μὰ ὅταν θέλει κανεὶς νὰ νικήσῃ ἢ νὰ πουλήσῃ ἀκριβὰ τὸ τομάρι του, δὲν βλέπει ποτὲ πολλοὺς τοὺς ἐχθρούς. "Ἄλλως τε ἡμεῖς εἶχαμε μαζύ μας τὸ δίκιο ὑπερσπίζαμε ἐκκλησίες, ἅγια ἀγίων, τοὺς ἀδυνάτους καὶ τοὺς γέρους τὰ παιδιὰ καὶ τὰ σπῖτια. Τὸ σπουδαιότερο, ὑπερασπίζαμε τὴν τιμὴ τῶσων τάφων καὶ γυναικῶν καὶ τελευταία ἀπ' ὅλα τὴ ζωὴ μας. Μᾶς ἦταν γνωστὸ ὅτι ὅλοι θὰ περνούσαμεν ἀπὸ τὰ γιοπαγάνια τῶν ἐχθρῶν ἂν εἶχαμε τὴν ἀτυχίαν νὰ πέσωμε στὰ χέρια τους.

"Ἐως τίς 4 τὸ πρωὶ μὲ ἕναν ἄλλον φίλον μου ἱππέα ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τοῦ χωριοῦ καὶ ὁ δεκανέας μας μὲ ἄλλον ἕναν ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος κρατώντας ἀπὸ τοὺς χαλινούς τὰ ἄλογά μας, προσπαθοῦσαμε νὰ ἀνακαλύψωμε μέρος ἀφύλακτο γιὰ νὰ καλπάσωμε ὡς τὴ Μαγνησίαν νὰ εἰδοποιήσωμε γιὰ ἐνισχύσεις, ὅπως εἶχε διατάξῃ ὁ λοχαγός μας, ἀδίκως ὅμως ὁ κόπος. Τὸ χωριὸ ἦταν καλὰ ζωσμένο, εἶχαν κάνει ἕνα κύκλο ζωντανὸν χωρὶς καμμιὰ διέξοδο. Ἀπὸ τὸν κύκλο αὐτὸν ἔβγαине

λάθα πυρὸς ποὺ δὲν ἐπέτρεπε σὲ κανένα μᾶς νὰ ξεμυτίσῃ. Ἦταν καθαρὴ ματαιοπονία νὰ ἐπιχειρήσουν δύο ἢ τρεῖς ἄνθρωποι νὰ διασχίσουν τὴ ζωντανὴ αὐτὴ καὶ φοβερὴ ἀλυσίδα ποὺ περιέσφιγγε τὸ χωριό... Ὁ λοχίας μας τάχασε. Δὲν ἦταν τόσο ἡ εὐθύνη γιὰ μᾶς καὶ τὴ ζωὴ ὅλων μας ποὺ τὸν ἐθάρυνε οὔτε τὸν ἐζάλιζε ὁ φόβος τοῦ θανάτου. "Ὅσο τοῦ παρέλυσαν τὴ σκέψη τὰ κλάματα τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν καὶ οἱ συμβουλές ποὺ τοῦ ἐζητοῦσαν οἱ ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι ἂν καὶ ἦσαν παληκάρια ἀδείλιαστα, ὅμως δὲν ἤξεραν τί πρέπει νὰ κάμουν.

Ἦταν λυπηρὸ νὰ τὸν βλέπει κανεὶς στὶς στιγμὲς ἐκεῖνες. Μὲ τὸ πιστόλι θγαλμένο ἀπὸ τὴ θήκη καὶ κρεμισμένο μὲ ἕνα λουρί ἀπὸ τὸ λαιμό του — γιὰ εὐκολία — σάν τοὺς Μακεδονομάχους ἄλλοτε, τίς τσέτες γεμάτες φυσίγγια καὶ τὸ σπαθὶ ξεγυμνωμένο, ἔστρεψε, εἶδε ὀλόγυρά του ὅλους, ὅσους περίμεναν συμβουλές ἀπὸ αὐτόν, ἄκουσε τοὺς πυροβολισμούς, εἶδε τὸ θουνὸ καὶ τὸν κάμπο πιασμένα καὶ σηκώνοντας τὸ σπαθί: «μέχρι τελευταίας ρανίδος», ἐφώναξε καὶ ὥρμησε πρὸς τὴν πιὸ πυκνὴ βοή τῶν πυροβολισμῶν.

Οἱ χωριάτες ποὺ περίμεναν ὁδηγίες του ἔμειναν ἄλαλοι. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ φάνηκε ἀπὸ ἕνα στενὸ ὠπλισμένος ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ κρατώντας τὸν Θύμιο Γάκη, ὁ ὁποῖος δὲν ἔβλεπε καὶ καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὴν πλατεῖαν ἀνοίξε ἡ πόρτα ἐνὸς σπιτιοῦ καὶ πρόβαλε μιὰ λεβεντο-

κόρη με τὸ ὄπλο στὸ χέρι. "Όλα αὐτὰ ἔγιναν ταυτοχρόνως καὶ γρήγορα, ὥστε δὲν προκάναμε νὰ συνέλθουμε ἀπὸ τὴν ἔκπληξί μας καὶ νὰ πᾶμε στὶς θέσεις μας. "Ο Θύμιο Γάκης μέσα στὸ χωριὸ ἐφημίζετο ὡς παληκαρᾶς καὶ ἔμπειρος σ' αὐτὲς τὶς δουλειές, ὡς φρόνιμος δὲ μετὰ τὸ παραπάνω. Ἀφῆκε τὸ χέρι τοῦ παπᾶ, ἔβγαλε τὴ δεξιὰ του παλάμη μπρὸς - μπρὸς στὸ μέτωπό του γιὰ νὰ βλέπῃ καλλίτερα, παρατήρησε ὅλους μετὰ τὰ μισοσβυσμένα τοῦ μάτια ἐδιάθασε τὴν ἀπόφαση στὰ πρόσωπα τῶν ἡλιοκαυμένων συγχωριανῶν του καὶ γέλασε εὐχαριστημένος καὶ πικρά.

— Παιδιά, τοὺς εἶπε, τὰ πολλὰ λόγια εἶναι φτώχεια. "Ολίγα ἀδελφία σας, κρατοῦν μιάμιση ὥρα τοὺς ἐχθροὺς σὲ ἀπόσταση. Ριχθῆτε ὅλοι στὴ φωτιά καὶ μὴ πυροβολεῖτε παρὰ μόνον σὰν εἰσθε θέθαιοι ὅτι ἡ σφαῖρα σας δὲν πάει χαμένη. Νὰ σημαδεύετε χαμηλά, γιατί μετὰ τὸ κλώτσισμα τοῦ ὄπλου θὰ διαβαίνουν ψηλά οἱ σφαῖρες. "Όσοι ἔχετε караμπίνες ἢ δίκονα φέρτε τα κι' αὐτά. Μὰ αὐτοὶ θὰ σκοπεύουν μόνον στὸ λαιμὸ γιὰ νὰ πετύχουν στὸ πρόσωπο. Πάλι κέρδος θάβναι ἂν δὲν σκοτώσουν τὰ σκάγια, μποροῦν ὅμως νὰ στραβώσουν.

Μὰ βλέποντας ὁ παληκαρᾶς αὐτός, ὁ μετανοημένος ληστής, ὅτι μόνον ἓνας στοὺς δέκα κρατοῦσε ὄπλο ἀναστένανε:

—Σὲ κάθε πολεμιστὴ θὰ παραστέκει ἓνας ἢ δυὸ ἀπὸ σᾶς, ἂν ὁ ἓνας πάθῃ τίποτα νὰ τὸν ἀναπληρώσῃ ὁ ἄλλος ἀμέσως. Καὶ σὺ Γαρέφω, κο-

ρίτσι μου, πρόσθεσε, δώσε σ' ἓνα παληκάρι τὸ τουφέκι σου. Θὰ δουλέψῃ καλλίτερα σὲ ἀντρίκια χέρια.

— Τί λὲς παποῦ; Δὲν εἶμαι κι' ἐγὼ Ἑλληνοπούλα; Δὲν τρέχει μέσα μου αἷμα δικό σου; Δὲν εἶμαι ἀπὸ τὶς παλῆς Σουλιώτισσες καὶ ἐγὼ;

—Πρέπει νὰ σᾶς πῶ, ἐξήγησε ὁ Ἀνδρέας ὅτι ἡ Γαρέφω Ἰωαννίδου, ἦταν ἐγγονή, ἂν θυμοῦμε καλὰ, τοῦ Θύμιου Γάκη, ὁ ὁποῖος νομίζω πάλι πῶς ἦταν Ἡπειρώτης τὴν καταγωγή.

"Ετυχε στὸ μέρος ὅπου ἐπολεμοῦσα ἐγὼ μετὰ δύο - τρεῖς χωριάτες καὶ ἓναν ἱππέα σύντροφό μου νὰ πολεμοῦν ὁ παπᾶς καὶ ὁ Θύμιο Γάκης. "Ο παπᾶς δὲν ἤξερε νὰ χρησιμοποίῃ καλὰ τὸ ὄπλο του καὶ ὁ Θύμιο Γάκης τὸν συμβούλευε τακτικὰ σὰν νεοσύλλεκτο.

—Ἀκούμπησέ το καλὰ παιδί μου, στὸν ὦμο σου γιατί ἄλλοιῶς ἔπειτα ἀπὸ δέκα πυροβολισμοὺς δὲν θὰ μπορεῖς νὰ πυροβολήσῃς. Θὰ πληγώσῃ ἀπὸ τὰ κλώτσισματα. Χαμηλά ἀκόμα. "Όχι τόσο γρήγορα γιατί πάνε χαμένα τὰ βόλια.

Πολλὲς φορές ὁ ἴδιος μεθοῦσε ἀπὸ τὸν κρότο τῶν πυροβολισμῶν, ἀπὸ τὶς φωνές τῶν δικῶν μας καὶ τὰ «ἀλλάχ» τῶν Τούρκων. "Επαιρνε μιὰ φούχτα φουσέκια καὶ τὸ ὄπλο ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ παπᾶ καὶ ἀρχίζε νὰ πυροβολῇ, ἀφοῦ μετὰ δυσκολία πρῶτα φρόντιζε νὰ διακρίνῃ καθαρὰ τὸν ἐχθρὸ νὰ μὴ πάει χαμένο τὸ βόλι του.

— Πήγαινε σὺ στὴν ἐκκλησιὰ νὰ ἀνάψῃς κερί στὶς εἰκόνες καὶ διάβασε καὶ τὶς εὐχές γιατί ὅπως βλέ-

πω δὲν θά γλυτώσῃ κανέννας μας, τοῦλεγε μὲ ὅλη του τὴ ψυχραιμία. Γυρίζοντας δὲ σὲ μένα ἐπρόσθεσε:

— Δὲν πηγαίνεις, παιδί μου, σπὸ χωριὸ νὰ κάμῃς μιὰ θόλτα, νὰ μᾶς φέρῃς νέα. Μήπως ἔσπασαν πουθε- νὰ οἱ δικοὶ μας;

-- Πές τους, ἂν δὲν μποροῦν νὰ κρατήσουν νὰ μαζευτοῦν ὅλοι πρὸς τὴν ἐκκλησία ἀλλὰ ἀφοῦ εἰδοποιή- σουν καὶ δώσουν καιρὸ στὰ γυναι- κόπαιδα νὰ θγοῦν ἀπὸ τὰ σπίτια.

Θὰ ἦταν ἐπάνω - κάτω ἡ ὥρα ἔν- δεκα ὅταν ξεκίνησα νὰ κάμω τὸν γύρω αὐτόν.

Ἐπτά ὥρες ἐπολεμούσαμε· πότε ἐπέρασαν αὐτὲς οἱ ὥρες δὲν τὸ ἐ- καταλάβαιμε! Καὶ τί πόλεμος καὶ τί μάχη! Δυὸ χιλιάδες τούρκικα ὀ- πλα ἀπὸ караμπίνες ὡς τὰ ὀπισθο- γεμῇ δίκανα μὲ μονόβολα ἀπὸ μῆ- νες προετοιμασμένα γι' αὐτὴ τὴ δου- λειὰ καὶ μαρτίνια ὡς τὰ νεώτατα μάουζερ ἐξερνοῦσαν κάθε στιγμή μέσα σπὸ χωριὸ τὴ φλόγα καὶ λυω- μένο μολύβι τους.

Τέσσερες ἕως πέντε χωριάτες χτυπημένοι μὲ σφαῖρες ντουμ - ντουμ κοίτονταν μέσα σ' ἓνα μαγαζὶ ἀκρω- τηριασμένοι ἐλεεινά. Κανένας τους ὅμως δὲν ἐγόγγυζε γιὰ τὶς πληγές του, παρὰ ὅλοι περίμεναν μὲ ἀγω- νία ζωγραφισμένη στὰ ἰδρωμένα πρόσωπά τους καὶ στὰ ἐρωτηματι- κά τους μισοσθησμένα ἀπὸ τὸν πό- νο, μάτια, τὰ ἀποτελέσματα τῆς μά- χης. Στὴν ἀνατολικὴ ἄκρῃ τοῦ χω- ριοῦ οἱ Τούρκοι εἶχαν κατορθώσει νὰ μᾶς πάρουν λίγο μέρος καὶ εἶ- χαν θάλει φωτιά στὸ ἀντικρινὸ σπί- τι. Μιὰ γρηῃ γυναικὰ καθὼς πῆγε

πρὸς τὰ ἐκεῖ γιὰ νὰ δώσῃ νερὸ καὶ φυσίγγια στὸ γυιὸ τῆς ἔχασε τὸ δρό- μο σπὸ γυρισμὸ ἀπὸ τὴν ταραχὴ τῆς καὶ χτυπημένη ἀπὸ πολλές σφαί- ρες ἐψυχορραγοῦσε σπὸ δρόμο. Ὁ- ταν οἱ Τούρκοι ἐπροχώρησαν μέσα σπὸ χωριὸ τὴν εὗρηκαν καὶ ἀφοῦ πρῶτα τῆς ἀνοιξαν τὴν κοιλιά μὲ τὰ χατζάρια τὴν ἐκοιμμάτιασαν ἀπὸ τὴ μανία τους καὶ ἀπὸ τὴν ἀγρία χαρά τους νὰ αἰσθάνονται τὸ θερ- μὸ αἷμα τῆς νὰ τοὺς θρέχῃ τὰ χέ- ρια.

Ὁ λοχίας μας ἡσυχος πιά ἀφοῦ πέρασε ἡ πρώτη ἐντύπωση, περνοῦ- σε ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ποῦ ἦταν ὁ πιὸ μεγάλος κίνδυνος, ἔρριχνε μερικές τουφεκιές καὶ ἔδινε ὁδηγίες πῶς νὰ προφυλάσσωνται πίσω ἀπὸ τὰ πε- ζούλια καὶ μανδροτοίχους. Κάθε τόσο ἀνέβαινε μὲ προφύλαξη σπὸ ψηλότερο σπίτι καὶ παρατηροῦσε πρὸς τὸ μέρος τῆς Μαγνησίας μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἴδῃ νὰ προβάλουν ἐ- νισχύσεις. Μὰ τοῦ κάκου ἀπὸ που- θενὰ βοήθεια δὲν ἐφαίνετο.

Ἐκείνη ὁμῶς ποῦ ἐθαυμάσαμε ὅ- λοι μας ποῦ ἦταν ἀληθινὸς ἀγγελος ἐμψυχωτῆς γιὰ τοὺς χωριανούς καὶ καταστροφὴ γιὰ τοὺς ἐχθρούς ἦταν ἡ Γαρέφω. Μαντηλοδεμένο τὸ κεφά- λι, τὰ μάγουλα κατὰκόκκινα ἀπὸ τὴ θράση τῆς μάχης καὶ τὸν ἥλιο, μιὰ σακκούλα κρεμασμένη σπὸν ὀ- μο γεμάτη φουσέκια καὶ τὸ ὄπλο σπὸ χέρι, ἦταν ὁμοία ἀρχαία θεὰ τῆς Σωτηρίας καὶ τῆς Τιμωρίας μαζί.

Γύριζε σὰν ἀνεμοστρόβιλος ἀνά- μεσα στοὺς πολεμιστὲς. Πυροβολοῦ- σε καὶ παρωμοῦσε τοὺς ἄλλους ὡ- δηγοῦσε τὶς γυναῖκες νὰ κουβαλοῦν

νερό στους μαχομένους, διέταξε να μετακομίσουν τους τραυματίες. Είχε επιβληθῇ σὲ ὅλους καὶ σιωπηρὰ ὅλοι τὴν ἀνεγνώριζαν γιὰ ἀρχηγό.

—Όταν ἐγύρισα καὶ ἐξέθεσα ὅλα αὐτὰ στὸν Θύμιο Γάκη ἀναστέναξε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι. Τὸν εὗρήκα στὴ θρυσούλα τῆς αὐλῆς καὶ κρατοῦσε σφιχτὰ τὸν ὦμο του νὰ μὴν τρέχη τὸ αἷμα.

—Τί ἔχεις παπούλη; τὸν ἐρώτησα.

—Τίποτα παιδί μου, μιά γρατσουνιά μικρή. Τιποτένια πράματα μέσα σὲ σαράντα ἄλλες πού ἔχω στὸ κορμί μου... Μὰ ἐπούτη ἐδῶ εἶναι ἀπὸ τίς καλές, τίς τίμιες κι' ἔχω τίς μισές τέτοιες ἀπὸ Τούρκους καὶ Βουλγάρους.

Σὲ μισή ὥρα περίπου στὸ ἀνατολικὸ μέρος πού εἶχαν θάλει φωτιά ἀπὸ πρῶτα οἱ Τοῦρκοι εἶχαν προχωρήσει ἀκόμα λίγο. Τρία ἄλλα σπίτια ἐκάπνιζαν... Ἀπελπισία! Ἡ ὥρα ἦταν δύο περίπου, τὰ φυσίγγια λιγόστευαν καὶ βοήθεια ἀκόμα καμμία...

Οἱ Τοῦρκοι γινόταν μανιακώτεροι ὅσο περνοῦσεν ἡ ὥρα. Ἐλύσσαξαν κυριολεκτικῶς, πρὸ παντός πρὸς τὸ μέρος τὸ δικό μας πού κρατοῦσε καλὰ καὶ ἦταν τὸ ψηλότερο τοῦ χωριοῦ. Ἡ Γαρέφω ἔτρεξε μὲ δύο τρία παλληκάρια κοντὰ μας. Ἀφοῦ ἔρριξε μερικές τουφεκιές παρὲκάλεσε τὸ Θύμιο Γάκη νὰ πάη μαζί της. Σηκώθηκε καὶ στηρίχθηκε στὸ χέρι της. Τῇ στιγμῇ πού θὰ ξεκινούσαν εἶδαμε ἕνα θεόρατο ζεῖμπέκη νὰ κατεβαίνει τρέχοντας

ἀπὸ τὸν ἀπέναντί μας λόφο. Πότε ἄρπαξε τὸ ὄπλο ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Γαρέφως ὁ Θύμιο Γάκης, πότε ἐσκόπευσε καὶ πότε ἐπυροβόλησε ἦταν μυστήριο. Εἶδαμε μόνο τὸ ζεῖμπέκη νὰ κατρακυλᾷ ὡς τὸν περίβολο τῆς ἐκκλησίας σὰν κούτσουρο.

— Παληόσκυλο θρωμερό, εἶπεν ὁ Θύμιο Γάκης. Ἔστρεψε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἔκανε τὸ σταυρό του καὶ ἔφυγε μαζί μὲ τὴ Γαρέφω.

Σὲ δυὸ ὥρες οἱ τουρκικοὶ πυροβολισμοὶ ἀραιώσανε. Μᾶς φάνηκε παράξενο. Σὲ λίγο, εὐθύς ἀμέσως σχεδόν, ἐπαψαν ὁλότελα ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πεδιάδας καὶ θλέπαμε ὅλους τοὺς Τουρκαλάδες νὰ μαζεύονται πρὸς τὸ βουνό. Ἐνομίσαμε ὅτι θὰ ἔκαναν ἐπίθεση ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ ἐστείλαμε ἕνα παιδάκι νὰ εἰδοποιήσει γιὰ βοήθεια καὶ φυσίγγια. Εὐτυχῶς τὴν ἴδια στιγμή ἀκούσαμε δικές μας σάλπιγγες τοῦ Ἰππικοῦ νὰ σημαίνουν «καλπασμό». Σὲ δέκα λεπτά ἡ 2α Διη τοῦ Συντάγματος μᾶς ἔστειλε στὸ χωριὸ μιά περιπολία ἐνῶ ἡ ὑπόλοιπη Διη προσπαθοῦσε νὰ προφθάσει τοὺς Τσέτες πού φεύγανε πρὸς τὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ.

—Κι' ὁ Θύμιο Γάκης;

—Ἐ, Θεὸς σχωρέστον. Ἀργότερα μάθαμε ὅτι, σὰν κατέθηκε στὴ μέση τοῦ χωριοῦ ἀκούσε μιά στιγμή φωνές γυναικεῖες πού ἐκαλοῦσαν βοήθεια. Ἐτρεξε ἀμέσως μὲ δύο ἄλλους μὲ τὰ πιστόλια στὰ χέρια ὅλα ἐπὲσαν ἐπάνω σὲ δέκα Τούρκους οἱ ὁποῖοι μὲ μπαμπεσιά

κρυμένοι πίσω από ένα χαμόσπιτο
ἄδειασαν τὰ ὅπλα τους ἐπάνω στους
τρεῖς δικούς μας καὶ ἔπειτα τοὺς
ξεκοίλιασαν μὲ τὰ μαχαίρια. Ἐ-
κείνη τὴν ἡμέρα εἶχαμε ὥς δέκα -
δεκαπέντε νεκροὺς γυναῖκες καὶ ἄν-
δρες φρικτὰ ἀκρωτηριασμένους
τοὺς περισσοτέρους, γιατί πολε-
μούσανε στῆθος πρὸς στῆθος καὶ
ἓνα μικρὸ παιδάκι, ποὺ τόπιασαν
στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ καὶ τὸ πε-
τσόκοψαν τὰ σκυλιά. Τὸ χωριὸ ὁ-
μως ἐσώθηκε μὲ μόνο αὐτὲς τὶς ἀ-
πώλειες καὶ τὸ κάψιμο τεσσάρων
σπιτιῶν. Ἡ Γαρέφω πῆρε ἀπὸ τὴν
ΧΙΙΙ Μεραρχία τὸν πολεμικὸ Σταυ-
ρὸ ὅπως καὶ μεῖς οἱ ἱππεῖς, ὁ δὲ λο-
χίας μας προήχθη σὲ ἀνθυπασπι-
στὴ «ἐπ' ἀνδραγαθία».

“Ὅσο γιὰ τὸν παπᾶ ἐπῆρε καὶ
αὐτὸς τὸν Σταυρὸ, κατατάχθηκε
στὸ 5)42 Εὐζώνων, ἔλαβε μέρος σ'
ὅλες τὶς μάχες καὶ ὁ δυστυχισμένος
θρέθηκε, ὅπως ἔμαθα, στὴ Σμύρνη
ἄρρωστος στὴν Καταστροφή ὅπου
τὸν ἐκρέμασαν οἱ Τοῦρκοι μαζί μὲ
τόσους ἄλλους παπάδες καὶ δεσπο-
τάδες...

Μοντεβελῆ (Μαγνησίας) Αὐ-
γουστος 1919».

Ἀπίστευτη ἡ ἐθνικὴ προσφορὰ
τοῦ Θύμιου Γάκη στὴν περιοχή τῆς
Μαγνησίας καὶ «Σὰν παραμῦθι»,
τὴν περιγράφει ὁ Ἀνδρέας Παπα-
δόπουλος (Σύλβιος) στὸ βιβλίον του

«Τὰ Ματωμένα Τριαντάφυλλα» (ἔκ-
δοσις Σμύρνη 1920) καὶ ἓνα κεφάλαι-
ο αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Σὰν Πα-

ραμῦθι...» ἀναφέρεται στὸν μετανο-
ήσαντα λήσταρχο Θύμιο Γάκη...

«Μὲ τὰ χέρια στὶς τσέπες ἐγύρι-
ζα, ἄργά, ἄργά στὴ μικρὴ κάμαρα
ποῦχα νοικιάσει γιὰ λίγες μέρες
ποὺ ἐπρόκειτο νὰ μείνω ἐκεῖ. Στὴν
πῆρτα τοῦ σπητιοῦ δύο - τρεῖς γυ-
ναικοῦλες τῆς γειτονιάς παρηγο-
ροῦσαν μὲ λόγια ἀπλὰ τὴ σπιτονοι-
κοκυρά μου. Ὁ ἄνδρας πληγωμέ-
νος εἶχε μεταφερθεῖ ἀπὸ τὸ Παπα-
ζλῆ σὲ κάποιον κούλα συγγενικό
τοῦ σπίτι, δύο ὥρες ἔξω ἀπὸ τὴν
Μαγνησία. Μερικὰ κρυφοψιθυρίσμα-
τα γειτονιάς, ἓνα δυὸ λόγια ἀπὸ
χωρικοὺς τὰ κλάματα τῆς καλῆς
γυναίκας, μοῦ κίνησαν τὸ ἐνδιαφέ-
ρον σὲ βαθμὸ ποὺ σηκώθηκα μὲ τὸ
γυιό, τοῦ πληγωμένου, πήραμε με-
ρικὰ φάρμακα πρόχειρα, καθαλλή-
σαμε δύο ἄλογα καὶ τραθῆξαμε γιὰ
τὴν κούλα. Φτάσαμε στὸ κτῆμα. Ἐ-
να σπίτι δίπατο ἀπλό, χωριανό,
μέσα σ' ἓνα πυκνοφυτευμένο ἀμπέ-
λι. Μιά γρηά γυναίκα μὲ τὸ γυιό
τῆς καὶ ἓνας μεγάλος καστανὸς
σκύλος. Γνωρίσαμε τὸ παιδί.

— Καλῶς το. Ὁ πατέρας σου εἶ-
ναι ἀπάνω;

— Εἶναι πληγωμένος λίγο στὸ πο-
ξάρι. Τὸν κρατήσαμε γιὰ νὰ μὴ τὸ
κουράσει. Αὐριο σιγὰ - σιγὰ θὰ κα-
θαλλήσῃ καὶ θὰ κατεβεῖ μὲ τὸν
Γιάννη στὴν Μαγνησία.

Ἀνεθήκαμε, μπήκαμε στὴ μονα-
δικὴ κάμαρα. Ὁ ἄνθρωπος μᾶς
γνώρισε.

— Δὲν εἶναι τίποτε, αὐριο θὰ ση-
κωθῶ. Μὲ περιποιηθήκανε πολὺ οἱ
φαντάροι μας. Σὲ λίγην ὥρα ὅλοι πῆγαν νὰ ἡ-

συχάσουν. Έγώ έκάθησα πλάι στον πληγωμένο και κρατούσα συντροφιά... Και αυτός άρχισε σιγά, σιγά με φωνή ύποβλητική σαν να ξανάβλεπε μέσα στο θαμπόφωτο τής κάμαρας τις σκηνές και τά πρόσωπα.

— Πήγα στο Παπαζλή πριν όχτώ μέρες για να πάρω τά δυο πεντάρφανα τής αδελφής μου. Ό μπαμπάς τους πέθανε στην "Αγκυρα πριν δυο χρόνια, ή μάνα τους έσθισε από την πίκρα πριν ένα μήνα. "Εμεινα δυο μέρες στο χωριό για να μαζέψω ό,τι είχανε και να τά φορτώσω σε άλογο γυρίζοντας. Προχθές τó θράδυ μαζεμένοι στο μικρό καφεενεδάκι του χωριού τρεις χωριανοί και δύο "Ελληνες στρατιώτες μιλούσανε για τόν χαμό του "Αϊδινιού όταν μπαίνει θιαστικός ένας τσολιάς και μάς λέει πώς οί Τουρκοί είχαν σχεδιάσει να ριχτούνε. Τό πράγμα σε λίγο άκούστηκε σ' όλο τó χωριό και ό Παπαγεώργης χτύπησε την καμπάνα και μαζεuthήκαμε όλοι μέσα στην έκκλησία για να σκεφτούμε πώς θα ύπερασπισθούμε.

"Ενας στρατιώτης έφυγε με τ' άλογο στη Μαγνησία και πέντε άλλοι που μείνανε στο χωριό ώπλίσανε τούς λίγους άνδρες χωριανούς. Τά γυναικόπαιδα τά κλείσαμε σ' ένα μεγάλο πέτρινο σπίτι μαζί με τόν παπα και μερικούς χωριανούς για να τó φυλάγουν, και οί άλλοι μοιραστήκαμε. Έγώ με έξη ακόμα πιάσαμε την άκρη του χωριού, μπήκαμε στο ντάμι του Γάκη, θάλαμε σκοπό και καρτερούσαμε. Πέρασε πολλή ώρα. Δέν άκουόντανε παρά

οί γρύλλοι στις πλαγιές και τó ούρλιασμα που άφινε κανένα τσακάλι. "Αξαφνα άκούσαμε τó σκοπό να φωνάζει:

—Λίγο ακόμα και θα σάς σκότωνα.

—Τί ήθελες έδω μπάρμπα Θύμιο;

Στην πόρτα του νταμιού φάνηκε στο φεγγαρίσιο φώς ένας γέρος άσπρομάλλης άκουμπισμένος σε μία κοπέλλα. Ό γέρος άπλωνε τó χέρι του με τή χειρονομία ανθρώπου που δέν τόν οδηγάνε τά μάτια του. Τό κορίτσι κατάμαυρα ντυμένο ήταν ή Γαρέφω. "Εχασε τρία άδέρφια στην πέτρα και έμεινε όλομόναχη, κι' ό γέρος ήταν ό Θύμιο Γάκης, ένας νοικοκύρης όγδόντα χρονών θεόστραθος. Κανένας μας δέν πρόφθασε να πεί λέξη. Ό μπάρμπα Θύμιος παρεκάλεσε:

— Μή με αποπάρετε παιδιά μου. "Αφήστε με έδω μαζί σας, καταλαβαίνω πώς σάς είμαι θάρος γιατί δέν έχω τά μάτια μου μά όσο κι αν έχασα τó φώς μου, τά χέρια μου μπορούν ακόμα να κρατήσουνε τó τουφέκι κ' ή ψυχή μου μυρίζεται ποϋθ' έρχεται ό έχθρός.

"Η Γαρέφω είπε αποφασιστικά:

—"Α, έγώ θα μείνω έδω. Θα γεμίζω τó τουφέκι του μπάρμπα Θύμιου. "Εχω ένα χρέος να ξοφλήσω κ' έγώ με αυτούς. Κανένας δέν είπε λέξη.

—Πόσοι είμαστε θρέ απιδιά; ρώτησε ό γέρος.

—Όχτώ... και τó κορίτσι έννιά.

—Όχτώ.. και τó κορίτσι... σαν τότες. "Ακούστε με παιδιά. Ποιός ξέρει τί θα γίνει ύστερα από λίγο έ-

δῶ μέσα, έξω, τριγύρω μας. Ἐχῶ ἓνα μυστικό πού μέ θαραίνει χρόνια καί χρόνια καί τή στιγμή αὐτή πιά πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά. Καί νοιώθω τὴν ἀνάγκη νὰ τὸ θάλω ἀπὸ μέσα μου καί νὰ σᾶς τὸ πῶ.

Καί ὁ γέρος ἀρχισε σιγὰ - σιγὰ σάν παραμῦθι:

— Πρὶν πολλὰ χρόνια θασίλευε πάνω στὰ Θεσσαλικά βουνά, μιὰ συμμορία κλεφτῶνε ἀπὸ ὀχτῶ νοματέους. Ὁ ἀρχηγὸς τριάντα πέντε χρονῶ λεβέντης ἀπὸ τὰ Τρίκαλα ἦταν ὁ φόβος καί ὁ τρόμος τοῦ κάθε πλούσιου. Τὸ ἱλάμι (ἡ φήμη του) εἶχε θγεῖ μὰ ἐκεῖνος ἀφοβὸς σάν ἀητὸς πετιότανε ἀπὸ τοὺς Θεσσαλικοὺς κάμπους στὰ Ἑπειρωτικά κορφοβούνια. Εἶχε γερά πόδια καί σάν σημάδευε μιὰ τρίχα τὴ χωρίζε σὲ δύο. Μιὰ φορά μπήκε μέρα μεσημέρι μέσα στὸ Μέτσοβο καί πῆρε ἀπὸ τὴν αὐλὴ τῆς τὴν πιὸ ὁμορφῆ καί πιά πλούσια κόρη τοῦ χωριοῦ Βασίλω, τὴν ἀρχόντισσα τὴν ἀδελφὴ τοῦ Ἀθέρωφ. Καί ξέρετε τί ζήτησε γιὰ νὰ τὴν λευτερώσει; Τὸ θάρος τοῦ κοριτσιοῦ σὲ μάλαμα καί τὸ πῆρε. Τριάντα πέντε ὁκάδες μάλαμα στείλανε γιὰ νὰ τὴν λευτερώσουν, ἐξήμισυ χιλιάδες τούρκικες λίρες. Εἶχανε θγάλει τότες καί τραγούδι στὸ χωριὸ τῆς γιὰ τὴν κλεμένη Βασίλω τὴν ἀρχόντισσα. Κ' οἱ κλέφτες ἦσαν ὀχτῶ μ' ἓνα κορίτσι σάν καληώρα.

Ὁ γέρος σταμάτησε, μурμουρίσε δύο στίχους θέλοντας νὰ θυμηθεῖ τὸ τραγούδι. Κάποιος ρώτησε:

— Ὑστερα;

— Ὑστερα ἡ συμμορία σκορπίστηκε, ὁ ἀρχηγὸς ἔφυγε γιὰ τὴ Σαλονίκη, πέρασε στὴ Σμύρνη κ' ἦρθε ἐδῶ στὸ χωριὸ νὰ ζήσει ξεχάσμενος σάν τίμιος ἄνθρωπος. Παντρεύτηκε... γέρασε, στραθώθηκε.

Ἐνα λυγμικὸ κλάμα ἀκούστηκε στὸ σκοτάδι, ὕστερα μιὰ τουφεκιά έξω, ἔπειτα κι' ἄλλη κι' ἄλλη. Ὁ ἐχθρὸς πλησίαζε. Πόσην ὥρα θάσταξε ἡ μάχη, δὲν ξέρω. Ἴσως τέσσερες, ἴσως ἔξη ὥρες, ἴσως καί πιά πολλές. Εὐθύς ποῦφτασε ἡ ἐνίσχυση τοῦ στρατοῦ μας οἱ ἐχτροὶ φύγανε μακριά... ἀφήνοντας σφαγμένα μερικά γυναικόπαιδα ποῦχαν μείνει στ' ἀμπέλια.

Ἐγὼ πληγωμένος στὸ πόδι σύρθηκα σὲ ντάμι γυρεύοντας τοὺς ἄλλους. Στὸ πίσω μέρος πάνω στὰ χόρτα ἦτανε ξαπλωμένος ὁ Θύμιος Γάκης νεκρὸς καί στὸ πλάϊ του ἡ ὁμορφῆ Γαρέφω γονατισμένη προσευχότανε μὲ δάκρυα. Μιὰ σφαῖρα τὸν εἶχε θρεῖ κατάστηθα. Τὰ μάτια του κλειστά. Λές κ' εἶχαν θρεῖ τὸ φῶς τοὺς γιὰτί σ' ὄλο του τὸ πρόσωπο ἦτανε χυμένο ἓνα χαμόγελο ἀνθρώπου εὐχαριστημένου γιὰτί ὁ θάνατός του δὲν ἦτανε ἀνωφελος... Τ' ἄλλα τὰ ξέρετε...

Ὁ πληγωμένος σῶπασε καί κουρασμένος ἔκλεισε τὰ μάτια».

Ἐδῶ τελειώνουν οἱ δύο ἀφηγήσεις δύο ἀνθρώπων πού ἐντυπωσιάσθησαν ἀπὸ τὴν δράση τοῦ Θύμιου Γάκη στὴν Μικρὰ Ἀσίαν. Εἶχα πρὸ ὀλίγων μηνῶν τὴν τύχην νὰ γνωρίσω, τὸν προσφάτως ἀποθανόντα Βα

σίλειον Γάκην, υἱὸν τοῦ ποτε ληστάρχου Θύμιου Γάκη, ἐλθόντα ὡς πρόσφυγα στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφήν. Ἐγνώριζα ὀλίγα περὶ τῆς ληστείας αὐτῆς, περιστατικὰ τῆς ὁποίας συζητοῦνται ἀκόμη στὴν Ἡπειρο. Τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ διηγηθεῖ ὅτι γνωρίζει καὶ ἐνθυμεῖται ἀπὸ τὸν πατέρα του. Συμφωνήσαμε νὰ ξανασυναντηθοῦμε καὶ ὅταν ἀσθενοῦντα τὸν ἐπισκέφθηκα στὸ σπίτι τοῦ εἶχε ἔτοιμο τὸ ἱστορικὸ τῆς οἰκογενείας του, ἀλλὰ καὶ τῆς δράσεως τοῦ πατρός του, τόσον στὴν Ἡπειρον ὡς ληστάρχου ὅσον καὶ στὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὡς Ἐθνικοῦ Ἡρώα.

«Ἐγώ, ὁ Βασίλειος Εὐθ. Γάκης εἶμαι τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ πέντε ἐν ζωῇ παιδιὰ τοῦ Θύμιου - Γάκη. Γεννήθηκα στὶς 13 Μαΐου 1909 στὸ Παπαζλῆ. Ἦμουν 10 ἐτῶν τότε πού σκοτώθηκε ὁ πατέρας μου στὴ μάχη κατὰ τῶν Τούρκων στὸ Παπαζλῆ. Θυμᾶμαι πολὺ καλὰ τὴ δραματικὴ αὐτὴ ἡμερομηνία πού σφράγισε τὸ ψυχικὸ μου κόσμον καὶ τὸ δρόμον τῆς μετέπειτα ζωῆς τῆς οἰκογενείας μας.

Ὅπως τὰ περιγράφει στὸ βιβλίο του ὁ Β. Σ. Ἀσημάκης, Ταγματάρχης τοῦ Πυροβολικοῦ, ἔτσι περίπου ἔγινε ἡ μάχη στὸ Παπαζλῆ. Θὰ διορθώσω μερικὲς ἀνακρίβειες. Ὁ Θύμιος - Γάκης ὅταν σκοτώθηκε ἦταν ἐξήντα ἐτῶν ἀκριβῶς. Ἐβλεπε πάρα πολὺ καλὰ ἀλλὰ φοροῦσε γυαλιὰ πρεσβυωπίας. Τὸ Πάσχα τοῦ ἔτους 1919 σὲ σκοπευτικούς ἀγῶνες, πού εἶχε ὀργανώσει ὁ ἴδιος στὸ

χωριό, κοντὰ στὴν Ἀγία Παρασκευὴ ἦλθε πρῶτος καὶ μάλιστα θυμᾶμαι ὅτι γιὰ στόχαστρο εἶχαν θάλει δυὸ αὐγὰς σ' ἓνα ἄσπρο μαντήλι καὶ τὸ κρέμασαν στὸ κλαδί ἐνὸς δένδρου καὶ ἀπὸ ἀποστάσεως τριακοσίων μέτρων ἔριχναν μὲ γκράδες καὶ δίκανα. Στὸ πιστόλι ὁ πατέρας μου ἦταν ἀφθαστος κι' ἀξέπεραστος. Στὸ σπίτι εἶχαμε δυὸ γκράδες καὶ τρία πιστόλια.

Στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ χωριοῦ Παπαζλῆ (Ἅγιος Γεώργιος) εἶχε ἓνα πανύψηλο καμπαναριό, μεγάλο αὐλόγυρο καὶ στὴ νοτιοανατολικὴ πλευρὰ ἦταν τὸ σχολεῖο. Ἀπὸ τὴ βορειοδυτικὴ πλευρὰ θρискόταν τὸ νεκροταφεῖο. Εἶχε τρεῖς ἐκκλησίες τὸ χωριό. Τὸν Ἅγιο Γεώργιο, τὴν Ἀγία Παρασκευὴ καὶ τὸν Ἀηγιάννη. Εἶχε καὶ δυὸ ἐξωκκλήσια τὸν Ἀηλιᾶ καὶ τὸν Ἅγιο Παντελεήμονα στὸ θουνό. Τὸ Παπαζλῆ δὲν ἦταν χωριό ἀλλὰ κωμόπολις μὲ τετρακόσια περίπου σπίτια. Στὴν ἐγκυκλοπαίδεια ἀναφέρεται ὡς κωμόπολις τῆς Λυδίας ἐν τῇ Δυτικῇ Μ. Ἀσίᾳ, παρὰ τὰ ἐρεῖπια τῆς Ἀρχαίας Ὑρκανίδος, ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ ποταμοῦ Ὑάλου (κοῦμ Τσάι) Β.Α. τῆς Μαγνησίας, ἔχουσα πληθυσμὸν ἐξ ὁλοκλήρου ἑλληνικὸν καταφυγόντα τῷ 1922 εἰς Ἑλλάδα καὶ ἀκμάζουσα λόγῳ τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ποικιλίας τῶν προϊόντων τοῦ τόπου (δημητριακῶν, καπνῶν, οἴνου, ὑδροπεπόνων, κουκουλιῶν κλπ.). Διήρχετο πλησίον αὐτῆς τὸ ὄριον τῆς ζώνης, ἥτις διὰ τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν εἶχε πα-

ραχωρηθεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πολλάκις ἐγένοντο (1919 καὶ 1920) συγκρούσεις παρὰ τὸ Παπαζλῆ, μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλληνικοῦ Σώματος Στρατοῦ Σμύρνης, ἐδρεύοντος εἰς Μαγνησίαν. Ἡ σπουδαιότερα τούτων ἐγένετο κατ' Ὀκτώθριον 1919 μεταξὺ τμημάτων τῆς ΧΙΙΙ Ἑλληνικῆς Μεραρχίας καὶ τοῦ τρίτου Συντάγματος Ἱππικοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ Τούρκων (ἀνάμιξις ἐθελοντικῶν σωμάτων καὶ τακτικοῦ στρατοῦ) ἀφ' ἑτέρου, ὁπότε ἀπεδιώχθησαν ὁλοσχερῶς οἱ Τούρκοι, βοηθούντων καὶ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τοῦ Παπαζλῆ, καταληφθέντος ὀριστικῶς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἰουνίου 1920 ἐνήργησε κατὰ τῶν κατεχόντων, τὰ περὶ τὸ Παπαζλῆ ὑψώματα, Τούρκων, φάλαγξ τῆς ΧΙΙΙ Μεραρχίας καὶ τοῦ 5)42 Συντάγματος Εὐζώνων καὶ Μοίρας ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἡτις ἐντεῦθεν προελάσασα ἤχθη καὶ κατέλαβε τὴν 8ην Ἰουνίου 1920 τὸ Ἀξάριον...

Τὸν Μάϊον τοῦ 1919 ἕνα Ἑλληνικὸ Στρατιωτικὸ Τμήμα ἦλθε στὸ Παπαζλῆ. Ἡ ὑποδοχὴ πού τοῦ ἔκαμαν ἦτο μεγαλειώδης. Χαλιά καὶ γλάστρες μὲ λουλούδια ἦτανε στρωμένος ὁ δρόμος πού θάδιζαν οἱ στρατιῶτες σὲ μιὰ ἀπόσταση πάνω ἀπὸ δύο χιλιόμετρα· διέσχιζε στὴ μέση τὸ χωριὸ κι' ἐφθανε στὴν ἐκκλησίαν, ὅπου καὶ ἐστρατοπέδευσαν. Αὐθιμὲρόν τὸ στρατιωτικὸ αὐτὸ τμήμα ἔφυγε κι' ἐπανῆλθε προφανῶς στὴ Μαγνησίαν. Σὲ λίγες ἡμέρες ὁ Χαλήτ Πασσᾶς πού εἶχε τὸ τσιφλίκι

τοῦ στά μισὰ τοῦ δρόμου μεταξὺ Μαγνησίας καὶ Παπαζλῆ, ὀργάνωσε στρατό, ἐγκατέστησε φρουρές, ἔθεσε ὑπὸ τὸν ἑλεγχό του τὸ δρόμο πού συγκοινωνοῦσε τὸ χωριὸ μὲ τὴν Μαγνησίαν, συνέλαβε αἰχμαλώτους χωρικοὺς καὶ μὲ ἀπεσταλμένο του πρὸς τὸν πατέρα μου παρήγγειλε ὅτι θὰ ἔλθει νὰ πιεῖ ἕναν καφέ στὸ χωριό, ὅπως συνήθιζε, καὶ νὰ τὰ ποῦνε λίγο σὰ φίλοι πού ἦσαν. Δὲν καθυστέρησε καθόλου ὁ πατέρας μου. Μὲ ἰδιαίτερο μήνυμα στὸ Στρατιωτικὸ Διοικητὴ κ. Τσάκαλο ἐζήτησε τὴν ἀποστολὴν στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος πρὸς διάλυσιν καὶ ἐξόντωσιν τοῦ Χαλήτ Πασσᾶ. Πράγματι ἕνας λόχος στρατοῦ ἐστάλη τὸ ἴδιο θράδυ περικύκλωσε τὸ τσιφλίκι τοῦ Πασσᾶ καὶ τὰ ξημερώματα τῆς ἄλλης ἡμέρας διεξήχθη μιὰ μάχη φονικὴ. Ὁ Χαλήτ Πασσᾶς σκοτώθηκε πολεμώντας καθάλα στὸ ἄλογό του. Ἐννέα στρατιῶτες ἑλληνες χάθηκαν σ' αὐτὴ τὴ μάχη. Εἴχαμε καὶ δώδεκα τραυματίες. Τὸ τσιφλίκι τοῦ Πασσᾶ ἐγίνε στάχτη.

Ὁ στρατὸς ξαναγύρισε εἰς τὴν Μαγνησίαν τὸ χωριὸ Παπαζλῆ τριγυρισμένο ἀπὸ 25 χωριά τουρκικὰ ἔμνευ ἔκθετο μὲ φρουρὰ τοὺς δέκα στρατιῶτες καὶ τοὺς ἐβδομήντα χωριάτες πού κατ' οὐσίαν ἦσαν ἄοπλοι. Εἴχανε στείλει ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες τὶς ἡμέρες ἀπὸ τὴ Μαγνησίαν μερικὰ δόπλα, μαρτίνια, καρυοφύλια καὶ κάτι μονόκαννα παλιοντούφεκα πού ἦτανε σωριασμένα στὸ χαγιάτι τοῦ σπιτιοῦ μας. Μιὰ περίπολος ἀπὸ 10 ἑφιπποὺς χωροφύλακες εἶχε ἐπίσκε

φθει έκείνη τήν ήμέρα τὸ χωριό. Μαζί κι' ἕνας λοχαγὸς τοῦ Στρα- τοῦ ὀνόματι Κωστόπουλος, πὺ εἶχε ἔλθει γιὰ νὰ κανονίσει τίς φρουρές.

Παρά τίς ἀντιρρήσεις τοῦ πατέρα μου δὲν ὥρισε ὁ κ. Κωστόπουλος φρουρές στὸ θουνὸ ἀλλὰ μόνον στὸν κάμπο. Αὐτὴ τήν ἴδια μέρα ἔγινε σφοδρὴ ἐπίθεση τούρκων τσετῶν ἐναντίον τοῦ χωριοῦ ἀλλὰ εὐτυχῶς ἀπεκρούσθη ἀνευ ἀπωλειῶν. Τὴν ἄλ- λη ἡμέρα ὁ πατέρας μου ἔστειλε τὰ δυὸ μικρὰ κορίτσια στὴ Μαγνη- σία στὸ θεῖο Ἀντώνη. Ἡ μητέρα, ἐγὼ κι' ὁ Ἀπόστολος μείναμε στὸ χωριὸ μὲ τὸν πατέρα μας. Τρεῖς ἢ τέσσερες ἡμέρες, πρὸ τῆς μεγάλης μάχης, δηλαδὴ στὶς ἀρχές Ἰουλίου 1919 μᾶς ἔστειλε συνοδεία δύο ὄπλο φόρων τοῦ Παναγιώτου Κυπραίου καὶ τοῦ Γιάννη Χατζημιχάλη στὸ χωριὸ Μουτεβελῆ. Σ' αὐτὸ τὸ χω- ριὸ θρεθήκαμε μὲ τὴ μητέρα μου καὶ τὸν ἀδελφὸ μου Ἀπόστολο στὶς 14 Ἰουλίου 1919 φιλοξενούμενοι σ' ἕνα συγγενικὸ σπίτι τοῦ Ἀλέξη Ντι θανάκου. Τὸ πρωῒ γύρω στὶς 5 τὰ ξημερώματα ἕνας καθαλλάρης ἔ- φθασε στὸ χωριὸ καὶ μᾶς ἀνάγγει- λε ὅτι κατὰ χιλιάδες οἱ τσέτες ἐπι- τεθήκανε στὸ χωριὸ μας ἀπ' ὅλα τὰ σημεία γιὰ νὰ τὸ καταλάβουν καὶ νὰ τὸ κάψουνε. Εὐθὺς ἀμέσως ὁ Ντι θανάκος καθαλλάει τὸ δικό του ἄ- λογο καὶ τρέχει γιὰ τὴ Μαγνησία νὰ εἰδοποιήσει τὴ Στρατιωτικὴ Δι- οίκηση. Ἐμεῖς βγήκαμε στὸ δρόμο πρὸς τὸ Παπαζλῆ καὶ πολλοὶ ἄν- θρωποι ἀπὸ τὸ Μουτεβελῆ κι' ἀκού- γαμε τὸ ἄγριο ντουφεκίδι πὺ ἔπε-

φτε χωρὶς νὰ μποροῦμε νὰ προσφέ- ρουμε καμιά βοήθεια. Ἡ μητέρα μου ἦταν τότε ἔγκυος πέντε μηνῶν στὸ Θύμιο μας (τὸ τελευταῖο παιδί της) κι' ἐμεῖς οἱ δυὸ, παιδιὰ ἡλικί- ας 8—10 χρονῶν.

Ἦταν ἡ ὥρα 9.30'—10 πὺ φά- νηκε στὴ δημοσιὰ μιὰ Ἴλη Ἑλλη- νικοῦ Ἱππικοῦ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν τότε ὑπὸλαρχο Ἀνδρέα Μπαλοδη- μο, πὺ κατηυθύνετο καλπάζουσα πρὸς τὸ Παπαζλῆ. Ὅταν τὸ Ἱπι- κό μας ἔφθασε κοντὰ στὸ τσιφλίκι τοῦ Χαλήτ - Πασσᾶ σταμάτησε καὶ δὲν μποροῦσε νὰ προχωρήσει λόγω ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων, ἐνῶ ἡ μάχη στὰ Παπαζλῆ εὐρίσκε- το στὸ ζενίθ. Κατὰ τίς 12.30' μ. κα- τώρθωσε νὰ κάνει τὴν ἐπέλασή του τὸ Ἱππικὸ καὶ ἐπέτυχε πράγματι νὰ ἐκδιώξει τοὺς ἐπιτεθέντας ἀτάκτους Τούρκους.

Ἀπὸ ἀφηγήσεις διαφυγόντων Πα παζλιωτῶν καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὸν Κανέλλο Καρακατσέλο, μάθα- με τὴ συμφορὰ πὺ ἔπαθε τὸ χω- ριὸ κι' ὅτι ὁ πατέρας μᾶς εἶχε κτυ- πηθεῖ. Ἡ μητέρα μου ξεκίνησε μὲ τὰ πόδια γιὰ τὸ χωριὸ μας. Στὸ δρόμο μᾶς πῆρε ἕνας λοχίας μὲ δυὸ στρατιῶτες καὶ μᾶς πῆγε στὸ Κα- ραγασλῆ καὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα στὴ Μαγνησία ὅπου ἔγινε καὶ ἡ κηδεῖα τῶν θυμάτων τῆς μάχης τοῦ Παπα- ζλῆ.

Ὁ πατέρας μου Θύμιο-Γάκης γεν νήθηκε στὸ χωριὸ Στάνου Αἰτωλοα- καρνανίας (6 χλμ. ἀπὸ τὴν Ἀμφι- λοχία (Καρθασαρά) κοντὰ στὴ λί- μνη Ἀμβρακία, γύρω στὰ 1860. Γιὰ

τὸ πῶς ἔγινε λήσταρχος ἔχουν γραφεῖ πολλά. Κάποιος συγχωριανὸς τοῦ ἀτίμασε τὴν ἀδελφή του κι' αὐτὸς τὸν σκότωσε κι' ἔπειτα θγῆκε στὸ κλαρί... Ἔκανε τὴν ἀπαγωγή τῆς Βασιλαρχόντισσας (ἀδελφῆς τοῦ Ἀθέρωφ) τὸ ἔτος 1891 στὸ Μέτσοβο, κι' ὅπως λένε τὰ λύτρα τῆς ἐξαγορᾶς ποὺ εἰσέπραξαν ἦταν τόσο χρυσάφι ὅσο τὸ θάρος τῆς ἀπαχθείσης. Μοίρασε σὲ πολλές φτωχὲς οἰκογένειες τοῦ χωριοῦ του ἀρκετὸ χρυσάφι καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ μεγαλοτσιφλικὰ Χατζηγάκη ἀπὸ τὰ Τρίκαλα διαφεύγει στὴ Μικρὰ Ἀσία τὸ ἔτος 1892 μὲ τὸ ἐπώνυμο Ζῶτος. Μετὰ τὰ Βουρλά ὅπου ἔμεινε γιὰ λίγο ἐγκαθίσταται μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ του Νίκο, τὴ Μητέρα τοῦ Εὐαγγελία καὶ τὸν ὑπηρέτη τοὺς Μιχάλη στὸ χωριὸ Παπαζλῆ, ὅπου καὶ παντρεύεται τὴ μικρότερη κόρη τοῦ ἐπὶ τριακονταετίαν προέδρου τῆς Κοινότητος Παπαζλῆ, Παναγιώτη Κλάρα, ὀνόματι Εὐαγγελία.

Τὸν ἄλλο χρόνο δηλαδὴ τὸ 1893, κατόπιν καταδόσεως τοῦ ἀπὸ τὸν ὑπηρέτη τοῦ στίς Τουρκικὲς Ἀρχὲς συλλαμβάνεται καὶ δικάζεται στὴ Σμύρνη.

Στὸ Δικαστήριον προσέρχεται μάρτυς ἡ Βασιλαρχόντισσα ποὺ ἦταν τότε σύζυγος τοῦ Ἰταλοῦ προξένου στὴ Σμύρνη καὶ ζητεῖ νὰ δοθεῖ χάρις στὸ Θύμιο Γάκη γιατί ὅπως εἶπε, ὅσον καιρὸ τὴν εἶχε στὸ βουνὸ τῆς συμπεριφέρθηκε μὲ εὐγένεια καὶ καλωσύνη καὶ προστάτευσε τὴν ἀκεραιότητά της καὶ τὴν τιμὴ τῆς ἀ-

πὸ κάθε ἐπιβουλή. Ἐναν ἀπὸ τοὺς συντρόφους τοῦ ποὺ ἀποπειράθηκε νὰ θιάσει τὴν ἀπαχθεῖσα τὸν σκότωσε μπροστὰ στὰ μάτια της. Τέλος τοῦ χάρισαν τὴ ζωὴ καὶ κατεδικάσθη σὲ ἰσόβια δεσμά. Ἐμείνε στίς φυλακὲς ἀπὸ τὸ 1894 ἕως τὸ 1908, δηλαδὴ 14 χρόνια. Ἡ γυναῖκα τοῦ Εὐαγγελία τὸ γένος Π. Κλάρα, ὅταν συνέλαβαν τὸν ἄνδρα τῆς Θύμιο-Γάκη εἶχε 11 μηνῶν παιδί ποὺ τὸ βαφτίσανε μὲ τ' ὄνομα Θεόφιλος κι' ὅταν ἔγινε ἑπτὰ χρονῶν πέθανε ἀπὸ μηνιγγίτη. Ὅταν ἔμαθε τὸ θάνατο τοῦ παιδιοῦ τοῦ ὁ Θύμιο-Γάκης μέσα στὴ φυλακὴ ἄσπρισαν τὰ μαλλιά του μέσα σ' ἓνα θράδυ κι' ἔγραψε τότε στὴ γυναῖκα του γράμμα τῆς ζητοῦσε συγγνώμην γιὰ τὴ συμφορὰ ποὺ τῆς ἔφερε καὶ τὴν παρότρυνε νὰ παντρευτεῖ γιατί ἦτανε κρίμα στὰ νειάτα της καὶ στὴν ὁμορφιά της.

Ἡ Βαγγελίτσα ζοῦσε τότε μὲ τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἀντῶνι στὴ Μαγνησίαν, ἀφοῦ ἔζησε προηγουμένως μὲ τὴν οἰκογένειαν τοῦ κουνιάδου τῆς Νίκου ἐπὶ ἑπτὰ χρόνια. Ὁ ἀδελφός τῆς Ἀντῶνις ἦτανε πλούσιος ἔμπορος, εἶχε ἐμπορικὸ κατάστημα ἐτοιμῶν ἐνδυμάτων στὴ Μαγνησίαν. Εἶχε υἱοθετήσῃ ἓνα παιδί τῆς ἀδελφῆς τοῦ Σταματίας, ποὺ πέθανε στὴ γέννα, τὸν Τάσο. Ἡ γυναῖκα τοῦ ἡ Χρυσῶ δὲν ἔκανε παιδιά. Πολλοὶ γαμπροὶ ζητοῦσαν τὴ Βαγγελίτσα ἀλλὰ αὐτὴ τοὺς ἀπέρριπτε.

Στίς ἀρχὲς τοῦ 1908 ἓνας πλούσιος γείτονας ὀνόματι Ἀσθεστᾶς,

την ἐζήτησε ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ της Ἀντώνη γιὰ νὰ τὴν παντρευτεῖ. Τὸ θράδου στὸ σπίτι ὁ Ἀντώνης Κλάρας εἶπε στὴν ἀδελφή του Βαγγελίτσα:

— Ἀδελφή μου, πρέπει νὰ παντρευτεῖς, εἶσαι νέα καὶ εἶναι κρίμα. Ἦλθε σήμερα στὸ μαγαζὶ ὁ Ἀσβεστάς καὶ σέ ζητᾷ σέ γάμο, τί λές; Ἐγὼ σέ θέλω στὸ σπίτι μου, μέινε γιὰ πάντα. Ὁ ἕνας μου ὦμος νὰ κουρασθεῖ σέ θάλω στὸν ἄλλο. Ξέρεις πόσο σ' ἀγαπῶ καὶ πόσο θέλω τὴν εὐτυχία σου. Σκέψου καὶ πές μου.

— Καλὰ τοῦ λέει ἡ Βαγγελίτσα, ἄσε νὰ τὸ σκεφθῶ καὶ αὔριο θὰ σοῦ ἀπαντήσω.

Τὴν ἴδια νύχτα παρουσιάζεται στὸν ὕπνο της, στὸ ὄνειρό της, ἡ Ἀγία Ἀναστασία καὶ τὴν ρωτᾷ: Βαγγελίτσα θὰ παντρευτεῖς; Κι' ἀμέσως ἡ ἴδια:

— Μὴν πανδρευθεῖς θὰ θγεῖ ὁ ἄνδρας σου ἀπ' τὴ φυλακή.

Τὴν ἄλλη μέρα ξύπνησε ἡ Βαγγελίτσα καὶ διηγήθηκε τὸ ὄνειρό της, κι' εἶπε ὅτι δὲν παντρεύεται. Καὶ πράγματι, μετ' ὀλίγους μῆνες ἐγίνε τὸ Σύνταγμα τῶν Νεοτούρκων τὸν Ἰούλιο τοῦ 1908, ἀνοίξανε οἱ φυλακές καὶ θγῆκε ὁ Θύμιο-Γάκης.

Ξαναπῆγαν στὸ χωριὸ Παπαζλῆ κι' ἄρχισαν μιὰ ζωὴ χαρισάμενη. Τὸ ψηλότερο σπίτι τοῦ χωριοῦ ἦταν τοῦ Θύμιο-Γάκη καὶ θρισκόταν δίπλα στὸ τσιφλίκι τοῦ Ὀσμάν Μπέη (μοναδικοῦ Τούρκου κατοικοῦ τοῦ χωριοῦ) γόνου τῆς μεγάλης οἰκο-

γενείας τῶν Καραοσμάνογλου.

Μέσα στὰ ἔνδεκα χρόνια ποὺ ἐζησαν ἔκανε ἑξὶ παιδιὰ ἡ Βαγγελίτσα. Τὸ ἕνα, ὁ Κωστάκης τῆς πέθανε ὅταν ἦταν 18 μηνῶν ἀπὸ θρογχοπνευμονία.

Ὅταν σκοτώθηκε ὁ Θύμιο-Γάκης τὸν Ἰούλιο τοῦ 1919 ἡ Βαγγελίτσα θρέθηκε χήρα μὲ τέσσερα μικρὰ παιδιὰ κι' ἕνα στὴν κοιλιά. Βέβαια εἶχε περιουσία μεγάλη καὶ οἰκονομικῶς δὲν ὑπέφερε. Γέννησε στὶς 14 Νοεμβρίου 1919 τὸ παιδί ποὺ τὸ θάφτισε Ἑλληνας ἀξιωματικὸς ὀνόματι Ν. Φούφας καὶ τὸ ὀνομάσανε Θύμιο. Στὸ σπίτι μας στὸ χωριὸ ὅσο καιρὸ ἦτανε πρώτη γραμμὴ μετώπου 1919—1920 διέμεναν πολλοὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Στρατοῦ μας. Ἐδρα Τάγματος ἦταν τὸ χωριό. Εἶχαν ἔλθει ὁ στρατηγὸς Ἰωάννου, ὁ Συν)ρχης Νικόλαος Πλαστήρας, ὁ Ταγ)ρχης Σαράφης, ὁ Μπουρδάρης, ὁ Τσερούλης, ὁ Βλαχόπουλος, ὁ Τσαμᾶκος, ὁ Σταματέλος, ὁ Φούφας, ὁ Παπαδόπουλος καὶ ἄλλοι.

Ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ ποὺ πολέμησε λεγόνταν Παπακώστας. Ἡ Γαρέφω δὲν ἦταν ἐγγονὴ τοῦ Θύμιο-Γάκη. Γαρουφαλιά Ἰωαννίδου ἐλέγετο. Βρέθηκε πράγματι κοντὰ στὸ Θύμιο-Γάκη ὅταν χτυπήθηκε ἀπὸ σφαῖρα Ντούμ-Ντούμ στὸ κεφάλι, σὲ μιὰ θέση μέσα στὸ περιθόλι τους ποὺ ἦτανε δίπλα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία σχεδόν. Γράφουν στὸ ντάμι τοῦ Γάκη. Ντάμι δὲν εἶχαμε στὸ σπίτι μας ἐκτὸς ἀπὸ ὑπόγεια καὶ ἀποθήκες. Οὔτε ἄλογα, οὔτε ἄλλα ζῶα εἶχαμε. Κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι μας εἶ-

τανε τὸ Παντοπωλεῖο καὶ τὸ Ὑφασματοπωλεῖο. Ἐνα ἀμπέλι 22 στρέμματα καὶ πολλὰ χωράφια ποὺ δὲν καλλιεργούσαμε ἐμεῖς ἀλλὰ τὰ ἔ-

διναν μέ ἐνοίκιο. Στὸ ἀμπέλι πηγαίναμε τὸ καλοκαίρια ἂν καὶ ἦτανε πολὺ κοντὰ στὸ χωριὸ (χίλια μέτρα) κοντὰ στὴ θέση Τρία Δένδρα».

